2026 18 19 20 ФокIадэ

Хэхыныгъэхэр

2-нэ нап.

Сабиипсэр игъэуфIэрэ лъэпкъыр игъэгушхуэу

3-нэ нап.

Къалэм укъиутIыпщыркъым

3-нэ нап.

«Дыгъужьыкъуейм» и хьэщIэщыбжэр зэIуех

4-нэ нап.

ФИФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩIКIУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

1924 ГЪЭ ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКI

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КъБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

№111 (25.017) • 2026 гъэм фокIадэм (сентябрым) и 15, гъубж • Тхьэмахуэм щэ къыдокI • И уасэр зы тумэнщ

Куэд къызэщIаубыдэ

КъБР-м и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Казбек Къэрал Думэм и депутатхэу Геккиев Заур, Родинэ Викторие, Щхьэгуэш Адэлбий сымэ и гъусэу лэжьыгъэ IуэхукIэ щыIащ Бахъсэн къалэ округым.

ЗЭIУЩIЭМ щытепсэлъыхьащ зи чэзу Iуэху куэдым - псэупIэ-коммунальнэ IэнатIэм, кIэрыхубжьэрыху быдэхэр зэщIэкъуэным, гъуэгухэр зэгъэпэщыжыным, узыншагъэр хъумэнымкIэ, егъэджэныгъэ, спортымрэ щэнхабзэмрэ я IуэхущIапIэхэм я лэжьыгъэр къызэрызэгъэпэщам. Апхуэдэу ахэр щыгъуазэ ящIащ округым щызэфIаха лэжьыгъэхэм, мы зэманым зи ужь итхэм.

«Унагъуэ» лъэпкъ проектым зэрыхэтым и фIыгъэкIэ иджыпсту Бахъсэн къалэм и хьэблэщIэм сабии 140-рэ зыщIэхуэну сад щаухуэ. Ар пэгъунэгъущ Гагарин Юрэ и цIэр зезыхьэ курыт школыщIэ №12-м икIи къатитIу зэтету щытынущ, метр зэбгъузэнатIэ 2000 иубыду. Ухуэныгъэхэр дызыхуэкIуэ илъэсым и кIэм зэфIагъэкIыну я мурадщ.

Курыт еджапIэ №5-м и къудамэхэм ящыщ зы къызыхуэтыншэу зэрагъэпэщыж «ЩIалэгъуалэмрэ сабийхэмрэ» лъэпкъ проектым ипкъ иткIэ. Абы щадолажьэ ныбжьыщIэ 204-м. Нэхъ пасэу зэрагъэпэщыжащ еджапIи 6.

Бахъсэн къалэм ЩэнхабзэмкIэ и уардэунэмрэ Дыгулыбгъуей къуажэм КIуэкIуэ В. М. и цIэр зэрихьэу дэт ЩэнхабзэмкIэ унэмрэ «Унагъуэ» лъэпкъ проектым ипкъ иткIэ къыщызэрагъэпэщащ сабийхэм папщIэ щэнхабзэ-узэщIакIуэ центрхэр. Дыгулыбгъуей зыхуей щыхуагъэзащ Щэнхабзэм и уардэунэмрэ поликлиникэмрэ.

Бахъсэн яужь щихьащ сабий поликлиникэр къэгъэщIэрэщIэжыным. Унэр 1964 гъэм яухуауэ щытащ икIи жылэдэсхэм я узыншагъэр хъумэнымкIэ къалэным 2009 гъэ лъандэрэ къыхуагъэсэбэп. Проектым къызэрыщыгъэлъэгъуамкIэ, абы къыпащIыхьынущ фильтр-бокс, пэшхэр щIэрыщIэу зэпрахулыкIынущ, коммуникацэхэр зэрыщыту щызэрахъуэкIынущ. Ухуэныгъэр 2028 гъэм ятыну яубзыхуащ.

Нэхъ пасэу лэжьыгъэшхуэ щрагъэкIуэкIащ балигъхэм папщIэ щIыналъэ поликлиникэм, узыфэр къызэрахутэ иджырей Iэмэпсымэ лъэщхэри щIагъэуващ. Абы зы лэжьэгъуэ махуэм цIыху 750-м я узыншагъэм щыкIэлъыплъыфынущ, гъуэлъыпIэ 40 щIэхуэу, цIыхухэм махуэм щеIэзэу къудамэ хэхаи яIэщ.

ЗэIущIэм къызэрыщыхагъэщамкIэ, абыхэм къадэкIуэу жылагъуэ зэхуэсыпIэхэми фэтэр куэду зэхэт унэхэм я пщIантIэхэми йолэжь, гъуэгухэр зэрагъэпэщыж. Коммунальнэ IэнатIэм и лэжьэкIэр ирагъэфIакIуэ «ГъащIэм хуэщIа инфраструктурэ» лъэпкъ проектым хыхьэу. Мы илъэсым зи ужь итынухэм ящыщщ Победэ, Шэрджэс, Хъураным и цIэр зезыхьэ, Шапсыгъ уэрамхэр къызэщIэзыубыдэ, километри 5,5-м щIигъу зи кIыхьагъ псы кIуапIэр зэгъэпэщыжыныр. Абы ипэ къихуэу Дыгулыбгъуей къуажэм къыщагъэщIэрэщIэжащ коммуникацэ километри 4,2-рэ.

Республикэм и Iэтащхьэми абы щIыгъуа къулыкъущIэхэми Бахъсэн къалэ округым щыпсэухэм я гуныкъуэгъуэхэм щыгъуазэ защIащ икIи зэрызыкъыхуагъэза жэрдэмхэм елэжьыну къагъэгугъащ.

КъБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-IуэхущIапIэ.

Зэкъуэтыныгъэм и щэхухэр

Урысейм и лъэпкъхэм я зэкъуэтыныгъэм и илъэсым траухуэри, КъБР-м Лъэпкъ Iуэхухэмрэ жылагъуэ проектхэмкIэ и министерствэм Къэщкъэтау щригъэкIуэкIащ «Урысейр ди зэхуэдэ унэщ» щIыналъэзэхуаку форумыр.

ЗЭХЫХЬЭМ хэтащ районхэм щыщ къулыкъущIэхэр, дин, жылагъуэ лэжьакIуэхэр, Шэрэдж, Аруан, Прохладнэ, Лэскэн щIыналъэхэм, Прохладнэ къалэ округым щыщ нэхъыжьхэмрэ щIалэгъуалэмрэ.

Форумыр траухуат граждан зэкъуэтыныгъэр, урысейпсо зэхэтыкIэр, лъэпкъ, дин зэгурыIуэныгъэр, хэкупсагъэр гъэбыдэным, экстремизмэ къэмыгъэхъуным, терроризмэмрэ неонацизмэмрэ я идеологием пэщIэтыным. А Iуэхугъуэхэм хухэхауэ щытащ утыкуитIым щекIуэкIа лэжьыгъэм и купщIэри.

«Къэрал лъэпкъ политикэр жылагъуэм и шынагъуэншагъэр къызэгъэпэщыным и лъабжьэу гъэзэщIэн» секцэм IэщIагъэлIхэм Iуэху еплъыкIэ куэд къыщагъэлъэгъуащ.

ЗэIущIэр къыщызэIуихым, КъБР-м и Правительствэм и УнафэщIым и къуэдзэ Къуэшырокъуэ Залым къыхигъэщхьэхукIащ форумыр зэпсэлъэныгъэ зэIуха щекIуэкIыну зэхуэсу зэраубзыхуар. Абы жиIащ иджырей псэукIэ гугъум цIыхубэ зэгурыIуэныгъэр хъумэныр, дэтхэнэ лъэпкъми, абы и щэнхабзэми, бзэми пщIэ яхуэпщIыныр къалэн нэхъыщхьэу къызэригъэувыр. Къэрал лъэпкъ политикэр жыпхъэ пыухыкIам тетщ, къащта дэфтэрхэм щIагъэбыдэ Урысейм ис лъэпкъ псоми я сэбэп зыхэлъхэр зэрахъумэнур. «Пэжым дрителъхьэщ, текIуэныгъэри ди Iэрылъхьэщ», - жиIащ Къуэшырокъуэм, СВО-м щыIэ зауэлIхэм щатепсэлъыхьым.

Зэкъуэтыныгъэм лъабжьэ хуэхъу псэкупсэ лъапIэныгъэхэм къыпищэу, КъБР-м ис Муслъымэнхэм я дин IуэхущIапIэм и унафэщIым и япэ къуэдзэ Мисиров Хъызыр гулъытэ хуищIащ жылагъуэр лъэщ зыщI Iуэхугъуэхэм. Абы цIыхухэр къыхуриджащ къухьэпIэ еплъыкIэхэм зыщахъумэну икIи Урысейм и Президент Путин Владимир зэхэтыкIэ екIуэм и лъабжьэхэр зыхъумэ дунейпсо пашэу къызэрилъытэр жиIащ.

Абы и лъэныкъуэкIэ, Налшык къалэ и чристэн члисэхэм я благочиннэ Бобылев Валентин къэралыр иригъэпщащ цIыхугъэр сыт щыгъуи япэ изыгъэщ унагъуэшхуэм. Абы къыхигъэщащ Урысей Федерацэм и Президентым 2022 гъэм и щэкIуэгъуэ мазэм къыдигъэкIа «Урысей псэкупсэ-щэнгъасэ лъапIэныгъэхэр хъумэнымрэ гъэбыдэнымкIэ къэрал политикэм и лъабжьэр къэщтэным и IуэхукIэ» унафэм мыхьэнэшхуэ зэриIэр икIи балигъхэр къыхуриджащ гъащIэм и мыхьэнэм сабийхэр нэхъ пасэу щагъэгъуэзэну, гъуэгу пэжыр ирагъэлъагъуну.

АдэкIэ къызэхуэсахэм хъыбарегъащIэ шынагъуэншагъэм и гугъу ящIащ. КъБР-м и Жылагъуэ палатэм хэт, блогер Мэзукъэбз Аслъэн жиIащ социальнэ сетхэм щекIуэкI «хъыбарегъащIэ зауэ» зи фIэщыгъэ мыхъумыщIагъэр зэрыщекIуэкIыр, ар псом япэ сабийхэмрэ щIалэгъуалэмрэ яхуэгъэзауэ зэрыщытыр. Абы къыхигъэщащ къыдэкIуэтей щIэблэмрэ къэралым и сэбэп зыхэлъхэмрэ яхъумэн папщIэ псори дызэкъуэувэн зэрыхуейр. А гупсысэм къыпищэу къэпсэлъащ «Эльбрусоид» фондым и Налшык къалэ къудамэм и унафэщI Анаев Марат. Абыи игъэбелджылащ лъэпкъ куэду зэхэс Кавказ Ищхъэрэм абыхэм яхуэгъэза политикэм мыхьэнэ хэха зэрыщиIапхъэр. КъухьэпIэ институтхэр ди къэралым щыщыIэ щытыкIэр зэхэкъутэным мурад пыухыкIа яIэу зэрелэжьыр, псалъэ дыгъэл къудей мыхъуу, щIалэгъуалэр гупсысэ пэжым хуэунэтIын зэрыхуейр дыщIигъуащ.

Лъэпкъ щэнхабзэм, хабзэм мыхьэнэшхуэ зэраIэм тепсэлъыхьащ урыс тхыдэмрэ щэнхабзэмкIэ «Вече» зэгухьэныгъэм и унафэщI Литвинов Роман. Абы лъэпкъ мамырыгъэмрэ щхьэж и щэнхабзэм хуищI пщIэмрэ зэпIэзэрытыныгъэм и лъабжьэу къилъытащ.

«Урысейм ис лъэпкъхэм я ассамблее» жылагъуэ-къэрал зэгухьэныгъэм и щIыналъэ къудамэу КъБР-м щыIэм и унафэщIым и къуэдзэ Мэкъуауэ Люазэ къызэхуэсахэм гу лъаригъэтащ лъэпкъ зэхэщIыкIыр бзэм и мызакъуэу, зыхуэпэкIэми, хабзэхэми къызэрагъэлъагъуэр. Абы ирипIейтейуэ игъэбелджылащ ислъам диным зэхъуэкIыныгъэ зэрыхалъхьэр, Iуэхур зэIымыхьэ щIыкIэ щIалэгъуалэм ядэлэжьэн зэрыхуейр.

«Хэкупсагъэмрэ хэкур хъумэнымрэ: хабзэмрэ зэманым къигъэув гугъуехьхэмрэ» Iыхьэм щызэдэлэжьащ властым, ветеран зэгухьэныгъэхэм, дин IуэхущIапIэхэм, щIалэгъуалэ гупхэм я лIыкIуэхэр. Ахэр тепсэлъыхьащ махуэ къэс зызыхъуэж дунейм щIэблэр щыгъэсэным теухуа зыуэ щыт Iэмалхэр къэгупсысын, къэгъэсэбэпын зэрыхуейм.

КъБР-м лъэпкъ Iуэхухэмрэ жылагъуэ проектхэмкIэ и министрым и къалэнхэр зыгъэзащIэ Гергоков Джамбулат къызэхуэсахэм къагурыIуэну щIэлъэIуащ Хэкум хуиIэ лъагъуныгъэр, хэкупсагъэр псалъэ къызэрыгуэкIыу зэрыщымытыр, абы и мыхьэнэр гурэ псэкIэ зэрызыхащIапхъэр. Апхуэдэу ущытын папщIэ тхыдэ щIэиным пщIэ хуэпщIын, граждан Iуэху еплъыкIэ жыджэр уиIэн хуейщ.

КъищынэмыщIауэ, спикерым жиIащ хьэрып хабзэхэр нэуфIыцIщхьэрыуэу къэпщтэным щIыналъэм щызекIуэ хабзэхэр зэрикъутэр. Нобэ дызэрыт щытыкIэм ди лъэпкъ щхьэхуэныгъэхэр тхъумэжын хуейуэ къызэритхуигъэувыр, ижь-ижьыж лъандэрэ къыддекIуэкI лъапIэныгъэхэм щIэблэр зэрыщIэпIыкIыпхъэр дыщIигъуащ Гергоковым.

Шынагъуэншагъэм теухуа псалъэмакъым къыпищэу, КъБР-м щIалэгъуалэм я IуэхухэмкIэ и министрым и къуэдзэ Ахъмэт Артур къыхигъэщащ щIэпхъаджащIэхэм щIалэгъуалэр езыхэм я гупсысэ мыхъумыщIэхэм трашэну зэрыхэтыр, нэхъыбэ къызэщIагъэуIэным зэрыпылъыр, я мурадхэр зэрагъэхъулIэн папщIэ, Iэмал зэмылIэужьыгъуэ куэд къызэрагъэсэбэпыр. А лэжьыгъэр щэхуу, балигъхэм къамыщIэн хуэдэу ирагъэкIуэкI, социальнэ сетхэм къыщыщIадзэри, мессенджерхэм, чат зэхуэщIахэм хохьэ. Псом хуэмыдэу уегъэпIейтей ди щIалэгъуалэм я акъылыр зыгъэутхъуэну хэт Украинэм и спецслужбэхэмрэ димыныбжьэгъу къэралхэм я лIыкIуэхэмрэ я жыджэрагъым. Министрым и къуэдзэм IэмалыфIу къыхилъхьащ зи зэфIэкIымрэ пщIэмкIэ щIалэгъуалэм я щапхъэ, дзэ Iуэху хэхам и ветеранхэмрэ хэкупсэ зэгухьэныгъэхэмрэ ныбжьыщIэхэм зэпымыуэу ядэгъэлэжьэныр.

НыбжьыщIэхэм граждан гъэсэныгъэ яхэлъхьэнымкIэ езым зэригъэпэща лэжьыгъэм и пIалъэмкIэ къызэхуэсахэм ядэгуэшащ КъБКъУ-м ЩIалэгъуалэр граждан-хэкупсэу гъэсэнымкIэ и центрым и унафэщI, СВО-м и ветеран, КъБР-м и Парламентым и депутат Шевчук Герман. Ар тепсэлъыхьащ университетым и студентхэр иджыблагъэ Беслъэн зэрыщыIам. Гузэвэгъуэ къыщыхъуа а щIыпIэм 2004 гъэ лъандэрэ зэрыкIуэм.

КъБР-м и Прокуратурэм и Ветеранхэм я советым и унафэщI Мэшыкъуэ Хьэчим жиIащ къыдэкIуэтей щIэблэм лъэпкъ лъапIэныгъэхэр зыхащIыкIыу егъэсэным жэуаплыныгъэшхуэ пылъу зэрыбгъэдыхьапхъэр, ар школым къыщегъэжьауэ федеральнэ къулыкъущIапIэхэм щиухыжу я пщэрылъу щытын зэрыхуейр.

«Iэпэдэгъэлэлу Iуэхум бгъэдыхьэ егъэджакIуэм а къалэнхэр купщIафIэу зэфIихыфынукъым, зэрырагъаджэ материалыфIхэр иIэми», - жиIащ Мэшыкъуэм. Абы къыхигъэщащ щэн гъуазэхэмрэ хэкупсагъэмрэ зэтегъэувэныр егъэджакIуэм и Iэзагъым зэрелъытар.

УФ-м IэщэкIэ зэщIэузэда и къарухэм я офицерхэм я «МЕГАПИР» Лъэпкъ Ассоциацэм и Советым и унафэщI Атаев Жашарбек тепсэлъыхьащ хэкупсэ гъэсэныгъэм ехьэлIауэ къэрал IуэхущIапIэхэмрэ жылагъуэ зэгухьэныгъэхэмрэ зэдэлэжьэн зэрыхуейм. Абы къыхигъэщхьэхукIащ хэкупсэ гъэсэныгъэм ныбжь зэмылIэужьыгъуэхэмрэ лъэныкъуэ куэдрэ къызэрызэщIиубыдэр.

ЗэIущIэм хэтахэм я еплъыкIэхэр зэтехуащ псэкупсэ-щэнгъасэ гъэсэныгъэр Къэбэрдей-Балъкъэрым ис лъэпкъ псоми я дежкIэ зыуэ зэрыщытым ехьэлIауэ. Зи гугъу тщIыр щIалэгъуалэм я къежьапIэр ящIэн, я адэжьхэм я хабзэхэм пщIэ хуащIын, абы щыгъуэми нэгъуэщI лъэпкъхэм я щэнхабзэми фIыуэ щыгъуэзэн зэрыхуейрщ.

Зэхуэсым хэта IэщIагъэлIхэм упщIэхэм жэуап иратащ, къызэхуэсахэми я гупсысэхэр къаIуэтащ, щIалэгъуалэм щхьэж зыщыщ районым щыщыIэ гугъуехьхэр утыку кърахьащ, я проектхэр зэпкърахащ. Абы къегъэлъагъуэ мыпхуэдэ зэIущIэхэр щIэх-щIэхыурэ егъэкIуэкIын зэрыхуейр.

Тхыгъэри сурэтри **ШЭРIУЖЬ Даянэ** *ейщ.*

Дахэу, нэгузыужьу

Налшык къалэм и шыгъэжапIэм щэбэт кIуам щекIуэкIащ «Iуащхьэмахуэ и Кубок-2026» 21-нэ лъэпкъхэм зэдай шыгъэжэгъуэ. Абы щызэпеуащ инджылыз шы лъэпкъыфIхэр икIи къежэкIыгъуэ 11-м хиубыдэу къызэпачащ метр 1200 - 2800-рэ зи кIыхьагъ гъуэгуанэхэр. Зэхьэзэхуэм щагъэджэгуащ ахъшэ саугъэту псори зэхэту сом мелуани 3,5-рэ.

КЪЭБЭРДЕЙ-Балъкъэрым и Iэтащхьэм и саугъэт сом мелуаным щIэбэнахэм я деж щынэхъ псынщIащ икIи метр 2000 зи кIыхьагъ гъуэгуанэр псом япэу зэпичащ шууей Албэрды Анзор, «Гефест Дрим» шымкIэ. ТекIуа щIалэр КIуэкIуэ Казбек езым игъэпэжащ. Абы псалъэ гуапэкIэ захуигъэзащ гуфIэгъуэ зэхуэсым хэтахэм.

«КъБР-м и Къэралыгъуэм и махуэм и щIыхькIэ къызэрагъэпэща мы махуэшхуэм кърихьэлIа псоми фIэхъус гуапэ фызох. Шыгъажэр икъукIэ гукъинэж хъуащ. Си гум къыбгъэдэкIыу фIыщIэ яхуэсщIыну сыхуейщ мы зэпеуэр республикэм щыпсэухэми абы и хьэщIэхэми я дежкIэ мыпхуэдэу дахэу, нэгузыужьу къызэзыгъэпэщахэм», - жиIащ республикэм и Iэтащхьэм.

А махуэм саугъэт нэхъыщхьэу ягъэджэгуа «Iуащхьэмахуэ и Кубок-2026» саугъэтым шуеибл щIэбэнащ икIи псом япэу къэсащ Гусейнов Гусейн, «Эридан» шымкIэ. ЩIалэми ахъшэ саугъэту сом мелуан иратащ.

«Росипподром» АО-м и унафэщI Орловэ Наталье журналистхэм щаIущIам жиIащ 2026 гъэм и шыгъэжэгъуэр Налшык къалэ зэрыщызэхуащIыжыр. «Абы и къызэгъэпэщакIуэ сэ схужыIэнущ гъэр икъукIэ къыдэхъулIауэ. ТIэунейрэ зэкIэлъхьэужьу Урысейпсо дербир телъыджэу едгъэкIуэкIащ. Шыгъэжэгъуэ махуэу 9 диIати, сом мелуан 20-м щIигъу абы щыдгъэджэгуащ, зэхьэзэхуэм щызэпеуащ ди къэралым и шуей Iэзэхэри щIэзыдзагъащIэхэри, шы нэхъ лъэщхэри къагъэжащ.

Хабзэ зэрыхъуауэ, шыгъажэхэм цIыху нэхъыбэ къыщыкIуар ар къыщызэIуах накъыгъэ мазэрщ. Апхуэдэуи, шым дихьэх куэд къокIуалIэ Урысейпсо дербим, КъБР-м и дербим, Iуащхьэмахуэм и Кубокым», - къыхигъэщащ Орловэ Наталье.

Шыгъажэ махуэр ягъэдэхащ икIи ягъэбжьыфIащ республикэм и къэфакIуэ, уэрэджыIакIуэ пажэхэм.

БЭЛЭТОКЪУЭ Замир.

Гъуэгуанэр гугъуу щытами...

«Кавказ Ищхъэрэм щыпсэу лъэпкъхэм я зэныбжьэгъугъэ» фIэщыгъэр зезыхьэ, махуэ куэдым тещIыхьауэ лъакъуэрыгъажэмкIэ ирагъэкIуэкI зэхьэзэхуэм и етхуанэ, еханэ Iыхьэхэр щэбэт кIуам Къэбэрдей-Балъкъэрым щызэхэтащ.

ЯПЭ махуэм спортсменхэр къыщызэдэжащ Налшык къалэм Ленинымрэ ЩоджэнцIыкIумрэ я цIэхэр зезыхьэ и уэрамхэм икIи къежэкIыгъуэу 150-м къриубыдэу абыхэм зэпачащ километри 142,5-рэ зи кIыхьагъ гъуэгуанэр. Ди республикэм и къалащхьэм щекIуэкIа зэпеуэр Олимп джэгухэм лъакъуэрыгъажэмкIэ я чемпион Шыхъуэ Борис и щIыхькIэ зэхашащ.

ЕтIуанэ махуэм спортсменхэр Прохладнэ районым кIуащ икIи абы щекIуэкIащ урысейпсо зэхьэзэхуэм и еханэ Iыхьэр. Ар траухуащ ди лъахэгъу, а щIыналъэм къыщалъхуа, СССР-м и флотым и адмирал Головко Арсений къызэралъхурэ илъэси 120-рэ зэрырикъум.

Урысей Федерацэм и чемпионат нагъыщэр зиIэ къэралпсо зэхьэзэхуэр 34-нэу мы гъэм ирагъэкIуэкI икIи, хэгъэрейхэм нэмыщI, абы кърихьэлIащ Белоруссием, Къэзахъстаным, Хьэрып Эмират Зэгуэтхэм я командэхэр.

Налшык щекIуэкIа зэхьэзэхуэр псалъэ гуапэхэмкIэ ирагъэжьащ КъБР-м спортымкIэ и министрым и къуэдзэ Хэжь Заур, УФ-м ЛъакъуэрыгъажэмкIэ спортымкIэ и федерацэм и вице-президент Хамидулин Ренат, Урысеймэкъумэшбанкым и Къэбэрдей-Балъкъэр щIынавлъэ къудамэм и унафэщIым и къуэдзэ Мэшыкъуэ Залым сымэ.

Удэзыхьэхыу икIи гуащIэу екIуэкIа зэпеуэхэм кърикIуахэр зэхалъхьэжа нэужь наIуэ къызэрыхъуамкIэ, япэ увыпIэр къиихьащ Тюмень областым и лIыкIуэ Попов Максим.

«Гъуэгуанэр гугъуу щытами, сыщогуфIыкI си текIуэныгъэм, жыпIэнурамэ, апхуэдиз дыдэкIи сыгугъакъым. Зэхьэзэхуэр езгъэжьат си лъакъуитIым бдзапцIэ фIэщIа фIэкIа умыщIэну, хьэлъэу. Гугъу сехьынуи къысщыхъурт, ауэ гъуэгуанэм и Iыхьэ ныкъуэр зэпытча нэужь, бжьыпэм хущIэкъухэр нэхъыбэ хъуащ, абыи сыкъызэщIигъэплъа сфIощI, иужькIэ япэ сафIищын схузэфIэкIащ. СатекIуэфащи, абы икъукIэ сыщогуфIыкI», - яжриIащ журналистхэм Поповым.

Зэхьэзэхуэм етIуанэ увыпIэр къыщихьащ УФ-м и командэ къыхэхам хэт Савельев Денис. «Мангазея - Московский спорт» командэм и спортсмен Фикин Михаил ещанэ хъуащ.

НыбжьыщIэхэм я зэпеуэм япэ увыпIэр щиубыдащ Тюмень областым щыщ Васильев Олег, етIуанэр Мэзкуу къалэм и лIыкIуэ Прокофьев Даниелщ. Ещанэ увыпIэр къиихьащ Тюмень областым къикIа Утюгов Владислав.

Зэхьэзэхуэм щытекIуахэм ехъуэхъуащ икIи тыгъэхэр иратащ КъБР-м и Правительствэм и УнафэщIым и къуэдзэ Хъубий Марат, КъБР-м спортымкIэ и министр Хьэсанэ Ислъам, Хэжь Заур, Мэшыкъуэ Залым сымэ.

ЕтIуанэ махуэм Прохладнэ къалэм щекIуэкIа зэIущIэр щIидзэным ипэ къихуэу гуфIэгъуэ пэкIу къалэ утыкум щызэхэтащ. ИужькIэ зэхьэзэхуэр щрагъэжьащ Остапенкэ и цIэр зезыхьэ, Свободэ уэрамхэр щызэхыхьэм деж.

КъБР-м щекIуэкIа зэпеуэр къызэрагъэпэщащ УФ-мрэ КъБР-мрэ СпортымкIэ я министерствэхэмрэ Урысейм и спорт фондымрэ я дэIэпыкъуныгъэкIэ.

СЫЖАЖЭ Аскэр.

«Дзэ къулыкъущIэхэм, нэгъуэщI цIыху гупхэмрэ абыхэм я унагъуэхэм щыщхэмрэ ират социальнэ дэIэпыкъуныгъэхэм хэгъэхъуэным и Iуэхук Iэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и IэтащхьэмI 2022 гъэм фокIадэм и 24-м къыдигъэкIа Указ №92-УГ-м и 5-1-нэ пунктым зэхъуэкIыныгъэ хэлъхьэным теухуауэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэм и Указ

1. «Дзэ къулыкъущIэхэм, нэгъуэщI цIыху гупхэмрэ абыхэм я унагъуэм щыщхэмрэ ират социальнэ дэIэпыкъуныгъэхэм хэгъэхъуэным и Iуэхук Iэ» Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэм 2022 гъэм фокIадэм и 24-м къыдигъэкIа Указ №92-УГ-м и 5-1-нэ пунктым зэхъуэкIыныгъэ хэлъхьэн, абы и пункт къуэдзэ «а»-м и япэ абзацым хэт «Компенсацэм теухуауэ» 2016 гъэм шыщхьэуIум и 26-м къыдэкIа унафэ №166-ПП-м» псалъэхэр «Компенсацэр зэрагъэув икIи зэрырат щIыкIэм и Iуэхук Iэ» 2024 гъэм фокIадэм и 25-м къыдэкIа унафэ №146-ПП-м» псалъэхэмкIэ зэхъуэкIауэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэ **КIУЭКIУЭ Казбек**

Налшык къалэ
2026 гъэм фокIадэм и 10-м
№95-УГ

Ахъшэр и чэзум ират

2026 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэрым льготэ (худэчых) зэхуэмыдэхэр зиIэхэм мазэ къэс иратын хуей ахъшэр къанэ щымыIэу хуаутIыпщ, щыжаIащ КъБР-м Лэжьыгъэмрэ цIыхухэм социальнэ и лъэныкъуэкIэ къащхьэщыжынымкIэ и министерствэм.

ДЫЗЭРЫТ илъэсым зэрыщIидзэрэ къэрал дэIэпыкъуныгъэр иратащ цIыху 34132-м икIи бюджет ахъшэу сом мелуан 267,5-рэ а Iуэхугъуэхэм хухахащ. Абы хохьэ лэжьыгъэм и ветеранхэр, политикэ дэкъузэныгъэм и лей къызытехьахэр, тылым щылэжьахэр, къуажэ IэщIагъэлIхэр, «Почетный донор России», «Почетный донор СССР» бгъэхэIу дамыгъэхэр зратахэр.

А гупым хиубыдэ цIыхухэм зыгуэркIэ льготэ ахъшэ къамыту щытмэ, абыхэм зыхуагъэзэ хъунущ КъБР-м и районхэмрэ къалэхэмрэ Лэжьыгъэмрэ цIыхухэм социальнэ и лъэныкъуэкIэ къащхьэщыжынымкIэ щыIэ центрхэм.

СЫЖАЖЭ Аскэр.

● Гу зылъытапхъэ

Зыгъэсэныгъэхэр екIуэкIынущ

Терророим пэщIэтыным хуэгъэзауэ 2026 гъэм къызэрагъэпэщыну яубзыхуа зыгъэсэныгъэхэм я планым, НАК-м и УнафэщIым Iэ зыщIидзам, ипкъ иткIэ Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыIэ Оперативнэ штабым 2026 гъэм фокIадэм и 16-м Прохладнэ муниципальнэ щIыналъэм щригъэкIуэкIынущ терророим ебэныным хуэгъэза зыгъэсэныгъэхэр.

КъБР-м щыIэ Оперативнэ штабым щIыналъэм щыпсэухэмрэ абы и хьэщIэхэмрэ захуегъазэ пIалъэкIэ щыIэну мардэхэм зрагъэувэнкIэ хъуну щытыкIэр зэхащIыкIыну икIи къагурыIуэну.

КъБР-м щыIэ Оперативнэ штаб.

Зэпеуэм фыхэт!

Дунейпсо Адыгэ Хасэм Адыгэхэм я махуэм (фокIадэм и 20) ирихьэлIэу республикэпсо зэпеуэ къызэрегъэпэщ. «Си лъэпкъым и хабзэмрэ щэнхабзэмрэ» фIэщыгъэм щIэту а Iуэхум теухуа сочиненэ зытхыну жэрдэм зиIэхэр къыхуреджэ анэдэлъхубзэмрэ хабзэмрэ хъумэным, зегъэужьыным я зэфIэкI халъхьэну.

ДИ АДЭЖЬХЭМ къытхуагъэна щIэиным дрипагэу, лъэпкъ щэнхабзэм зедгъэужьу, тхыдэр тхъумэу, бзэр тIурылъу дыпсэуныр, къыдэкIуэтей щIэблэм а лъапIэныгъэхэм пщIэ хуащIу къэгъэхъуныр, лъэпкъ зэгурыIуэныгъэр ди лъахэм щытепщэу щытыныр зи лъабжьэ мы Iуэхур фокIадэм и 15-м щегъэжьауэ 30 пщIондэ екIуэкIынущ.

Мазэм и кIэ хъуху тхыгъэхэр евгъэхь хъунущ ДАХ-м и электрон хэщIапIэм: dahkbr@mail.ru.

Тхыгъэр зэрытын хуей жыпхъэр: напэкIуэцIу 3-м нэс, форматыр А4, шрифтыр Times New Roman, кеглыр 14, интервалыр 1,5-рэ.

Сочиненэр адыгэбзэкIи урысыбзэкIи птхы хъунущ. Ауэ щхьэж езым и гупсысэхэр къыщыIуэтауэ, пэжырытхэм и хабзэхэм тету, купщIафIэу щытын хуейщ.

Зэпеуэм хэт хъунущ зэрыт ныбжьым, къызыхэкIа лъэпкъым, IэщIагъэм, къулыкъум емылъытауэ жэрдэм зиIэ псори. ХьэрычэтыщIэхэри, политикхэри, артистхэри, журналистхэри, жылагъуэ лэжьакIуэхэри, лъэпкъ интеллигенцэри ирагъэблагъэ Iуэхум хэтыну.

Зэпеуэм кърикIуахэр жэпуэгъуэм и 8-м ирихьэлIэу къапщытэнурэ, утыку кърахьэнущ.

Зэхьэзэхуэм ухэтын папщIэ, къызэгъэпэщакIуэ комитетым закъевгъэщIэн , абы щхьэкIэ мы телефонымкIэ 89289109975 запыфщэ е электрон мы хэщIапIэм dahkbr@mail.ru. фтхы хъунущ.

Дунейм щыхъыбархэр

Ди лъапIэныгъэхэр зэтохуэ

Пакистаным и премьер-министр Шариф Шахбаз Урысейм 2026 гъэм и гъатхэпэ мазэм къэкIуэну траухуати, щIыналъэм щыIэ щытыкIэр нэхъ гуащIэ зэрыхъуам къыхэкIыу Iуэхур ягъэIэпхъуэн хуей хъуат.

ПАКИСТАН Ислъам Республикэм и лIыкIуэу Москва щыIэ Тирмизи Файсал Нияз иджыблагъэ жиIащ премьер-министрыр мы илъэсыр имыкI щIыкIэ къызэрыкIуэнур. Апхуэдэ дыдэу Пакистаным и мурадщ Урысейм и Президент Путин Владимир 2027 гъэм ШОС-м и саммитым ипэ къихуэу иригъэблэгъэну. Дипломатым къызэрыхигъэщымкIэ, Москварэ Исламабадрэ йолэжь кхъухьлъатэ зэпыщIэныгъэ зэрызэтраублэным. Ар хуэунэтIащ туризмэм и мызакъуэу, нэгъуэщI IуэхухэмкIи я зэпыщIэныгъэр зэрырагъэфIэкIуэным. Апхуэдэуи лIыкIуэм къыхигъэщхьэхукIащ Урысейм щеджэну Пакистаным къигъакIуэ щIалэгъуалэм я бжыгъэм хуэдипщIкIэ хагъэхъуэну, Третьяковскэ галереемрэ Эрмитажымрэ Пакистаным и сурэтыщIхэм я лэжьыгъэхэр щагъэлъэгъуэну къашэну зэрамурадыр.

«Ди цIыху мелуанхэр - Урысейм, фи къэралым щыпсэухэуи апхуэдиз дыдэ Пакистаным зыщагъэпсэхуну кIуэфынущ. Псы Iуфэхэр, бгыхэр, тхыдэ щыIыпIэхэр куэду диIэщ. Псом нэхърэ нэхъыщхьэращи, ди лъапIэныгъэхэр зэтохуэ: хьэщIагъэр, унагъуэ хабзэхэр, гуапагъэр япэ идогъэщ. Къэбгъэлъагъуэмэ, Урысейм щыпсэухэм ирата визэхэм я бжыгъэр нэгъабэ елъытауэ мы гъэм хуэдиблкIэ нэхъыбэ хъуащ, - жиIащ Тирмизи Файсал Ниаз.

Сом мелуан 300 щIагъу

УФ-м щыпхагъэкI «Къуажэ дохутыр», «Къуажэ фельдшер» Iуэхухэм сом мелуан 300-м щIигъу иджыри дыщIагъунущ.

А IУЭХУМ мылъку лей зэрыхухахым щытепсэлъыхьым, УФ-м и премьер-министр Мишустин Михаил къыхигъэщащ дэIэпыкъуныгъэм нэхъ щIэупщIэ щызиIэ щIыналъэхэм сом мелуан 300-м щIигъу зэрыратынур. Абы хиубыдэну щIыналъэхэр ягъэбелджылащ: Адыгей, Башкирие, Тэтэрстан, Хакасие республикэхэр, Краснодар, Пермь, Приморскэ щIыналъэхэр, Астрахань, Брянск, Волгоград, Кировскэ, Ленинград, Рязанскэ, Саратов, Смоленскэ, Ярославскэ, Еврей областхэмрэ Чукотскэ автономнэ округымрэ.

ФокIадэм и 15, *гъубж*

● **Дагъыстэным щыпсэу лъэпкъхэм я зэкъуэтыныгъэм и махуэщ**

● **1932** гъэм Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал пединститутыр къызэIуахащ.

● **1938 гъэм** къалъхуащ усакIуэ, критик, литературовед, КъБКъУ-м и доцент **Къэжэр Хьэмид**.

● **1946 гъэм** къалъхуащ егъэджакIуэ, узэщIакIуэ, зэдзэкIакIуэ, жылагъуэ лэжьакIуэ **Хъуажь Фахъри**.

● **1949 гъэм** къалъхуащ шэрджэс усакIуэ, журналист **Пхъэш МуIэед**.

● **1959 гъэм** къалъхуащ усакIуэ, тхакIуэ, драматург **Лыкъуэжь Нелли**.

Дунейм и щытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкIэ, республикэм щIыпIэ-щIыпIэкIэрэ уэшх къыщешхынущ. Хуабэр махуэм градус 19 - 22-рэ, жэщым градус 17 щыхъунущ.

ФокIадэм и 16, *бэрэжьей*

● **ЩIым и озон къатыр хъумэным и дунейпсо махуэщ**

● **1931 гъэм** Москва Гуащэхэм я къэрал академическэ театр къыщызэIуахащ. Театрым зэрехьэ абы и къызэгъэпэщакIуэ, илъэс куэдкIэ и унафэщIу щыта, СССР-м и цIыхубэ артист Образцов Сергей и цIэр.

● **1943 гъэм** къалъхуащ Абазэ Хасэм и тхьэмадэ, КъШР-м и ЦIыхубэ Зэхуэсым и депутату щыта **Шенкао Мухьэдин**.

● **1951 гъэм** къалъхуащ физико-математикэ щIэныгъэхэмкIэ доктор, КъБКъУ-м и профессор **Ащхъуэт Олег**.

Дунейм и щытыкIэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкIэ, республикэм уэшх къыщешхынущ. Хуабэр махуэм градус 16 - 17, жэщым градус 14 щыхъунущ.

Къытхэхъуащ

Дыгъуасэ Къэбэрдей-Балъкъэрым къыщалъхуащ сабий 21-рэ. Абыхэм ящыщу 9-р хъыджэбз цIыкIущ, 12-р щIалэщ.

ФокIадэм зэрыщIидзэрэ щIыналъэм дунейм къыщытехьащ сабий 338-рэ, илъэсым и пэщIэдзэм щегъэжьауэ 6206-рэ.

Зыгъэхьэзырар
БАГЪЭТЫР Луизэщ.

Лъэпкъ Iущыгъэ:

Жьэ лIыкIуэ нэхърэ - щхьэ лIыкIуэ.

КъэкIуэну махуэм къыхихыр КПРФ-рщ

ЦIыхухэм банкхэм я щIыхуэу сом триллион 45-рэ ятелъщ. Ар мылъкушхуэщ, и процент 45-р - ипотекэ уасэщ, процент 27-р кредит щIыхуэу ятыжын хуейщ. КъыхэкIыжынкIэ узыщыгугъ мыхъуну нэгъабэрей щIыхуэхэр хуэдищкIэ бэгъуащ, ахэр сом триллиони 2,4-м нэсащ.

Сыт абы ипэжыпIэкIэ къикIыр? Урысейм щыпсэу цIыху мелуанхэм кредитыр яхуэпшыныркъым. Апхуэдэ щIыхуэ къэзыщтэхэм я процент 20-м унагъуэр зыщыгугъ мылъкум и зэхуэдитIым щIигъу иратын хуей мэхъу хэхъуэм хэпсэукIхэм. А псом къыхэкIыу, 2025 гъэм цIыху мин 568-р банкроту къалъытэн хуей хъуащ.

Сыт щхьэусыгъуэр? ЦIыхухэм зыхуейр ягъуэту къащтэркъым кредитхэр, ахъшэр зытрагъэкIуэдапхъэм зэрахуримыкъурщ ар къызыхэкIыр. Улахуэм хохъуэ жыпIэ щхьэкIэ, абы еш имыIэу къакIэлъоущ инфляцэмрэ зыхэхъуэ зэпыт налогхэмрэ. Шхын, щыгъын, хущхъуэ, еджакIуэ тхылъ къащэхун папщIэ щIыхуэ къащтэн хуей мэхъу. ХэкIыпIэ щамыгъуэтым деж, пIалъэ кIэщIкIэ ахъшэ зыт IуэхущIапIэхэм (МФО) йокIуалIэ. Апхуэдэхэм иратыжын хуей щIыхуэр сом мелард 796-м щIегъу. Абыхэм я зэхуэдитIыр щратыжын хуейуэ щыта пIалъэр икIащ. Езыхэми кърат ахъшэм хэхъуэу тралъхьэр процент 300-м нос. Хабзэри къызэпамыуд хуэдэурэ махуэ шэджагъуэм яхъунщIэ.

КПРФ-м къэралыр щIыхуэхэм епха лъэпощхьэпом къызэрыхэкIыну Iэмал къегъэлъагъуэ:

ИкIэщIыпIэкIэ МФО-хэм я хэхъуэр егъэгъэмэщIэн, е ахэр зэхуэщIыжыпэн;

Зэманым декIуу лажьэ экономикэм и секторхэм процентi 3-4-кIэ кредит етын, IуэхущIапIэхэм зауэжьыну Iэмал яIэн хуэдэу;

ТекIуэныгъэм и программэу дэ дубзыхуар гъэлэжьэн: цIыхубэ IуэхущIапIэхэм къэралым зыщегъэубгъун, егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмрэ, хьэрычэт мащIэмрэ курытымрэ защIэгъэкъуэн, экономикэр цIыхухэм я хэхъуэр бэгъуэн хуэдэу гъэлэжьэн.

Социализмэм зыхуэгъэзэнырщ, лэжьыгъэ щхьэпэмрэ захуагъэмрэ тегъэщIапIэу къэщтэнырщ ди ТекIуэныгъэм лъабжьэ хуэхъуу, мамырыгъэмрэ ефIэкIуэныгъэмрэ къытхуэзышэнур.

Пщэдейм фIыкIэ щыгугъын

Пщэдейрей махуэм фIыкIэ щыгугъыным къыщыщIидзэр цIыхухэр псалъэ гъэщIэрэщIакIэ къызэрыбгъэгугъэм дежкъым. Абы къыщеублэ улахуэфIым, тыншу къыпIэрыхьэ псэупIэм, пщIэншэу щрагъаджэ школхэмрэ сабий IыгъыпIэхэмрэ я деж.

Дэтхэнэ цIыхуми унагъуэми лэжьыгъэм и хъерыр зыхищIэу улажьэ зэрыхъунум и щапхъэ къагъэлъагъуэ цIыхубэ IуэхущIапIэхэм, къэкIуэну махуэм щымыщтэу, сабий япIыным, мурад ящIыным тригъэгушхуэу, нобэ нэхърэ нэхъыфIу пщэдей зэрыпсэунур ящIэу.

Урысейм хъугъуэфIыгъуэхэр и куэдщ. Ауэ къэралым и хъугъуэфIыгъуэ нэхъыщхьэр пщэдейрей махуэм щымышынэ цIыхухэрщ!

Куэдщ ерагъыу дызэрыпсэуар! Дыпсэуну, пщэдейрей махуэр духуэну и чэзур къэсащ!

ЩIалэгъуалэрщ ди къэкIуэнур

Унафэ зыIэщIэлъхэм щIалэгъуалэ политикэм теухуауэ куэд жаIэ. Ауэ езы щIалэгъуалэр къэкIуэну махуэм егъэгузавэ. Абы шэсыпIэ иIэкъым щIэныгъэ зригъэгъуэтынуи, IэнатIэ къыIэрыхьэнуи, псэупIэ зэригъэпэщу, иухуэну унагъуэр зыхуей хуигъэзэнуи.

Дауэ иджырей щIалэгъуалэр я лъэкIэ быдэу зэрыувынур? ЩIэныгъэ нэхъыщхьэ щрат IуэхущIапIэхэм я еджапщIэхэм я уасэр процент 11-кIэ хэхъуащ. Стипендие нэхъ цIыкIу дыдэр зэрыхъур сом 2208-рэщ. IэщIагъэлI хъуагъащIэм IэнатIэ къигъуэту, псэупIэ зэригъэпэщын хуейщ, ар нэхъыбэм я дежкIэ зэи зытемыIэбэну гуращэу къонэж.

Мис аращ зи щIалэгъуэм и гукъеуэхэр. ФIыуэ дедэIуэн хуейщ абы жиIэм!

КПРФ-м и ТекIуэныгъэ программэм хэкIыпIэ къегъэлъагъуэ:

Стипендиер цIыхур псэун папщIэ нэхъ мащIэ дыдэу зыхуей ахъшэм нэхърэ нэхъ цIыкIуу щремыт. Студентыр еджэн, и IэщIагъэм зыщигъэгъуэзэн хуейщ, жэщхэм ишхын къимылэжьыжу.

ЕджапIэм къыщIэкIам IэнатIэ зэригъуэтынумкIэ шэсыпIэ иреIэ. Дыгъуасэ студенту щытам Iуэхум хищIыкIыныр пэбубыд хъунукъым, лэжьыгъэм зригъэсэну Iэмал имыIауэ.

УнагъуэщIэм псэупIэ игъуэтыпхъэщ. Дэ къэралым и псэупIэ программэхэм зегъэубгъун, цIыхубэм папщIэ унэ куэд дыдэ яухуэн, сабий зэрыс унагъуэхэм ядэIэпыкъун хуейуэ къыдолъытэ.

Шэч хэмылъуи - улахуэфIрэ узыхэпсэукIын лэжьыгъэрэ! ЩIалэхэмрэ хъыджэбзхэмрэ къалэжьа ахъшэм я щхьэ пщIэ хуащIыжу ирипсэуну, зауэжьыну, фэтэр хьэхуу къащтэну е къащэхуну, унагъуэ яухуэу сабий япIыну Iэмал яIэн хуейщ, улахуэ къыщратыну пIалъэр къахуэмыгъэсу, кIэпIейкIэ къэс зэрагъэзахуэу щымыту е ипотекэм и гъэрыпIэм зрамыубыдэжу.

Урысейм хъугъуэфIыгъуэхэр и куэдщ, къыщIэхъуэ щIэблэщIэр пщэдейрей махуэм фIыкIэ щигъэгугъыфын хуэдэу.

КПРФ-м и закъуэщ щIалэгъуалэр псалъэ хэIэтыкIахэмкIэ къимыгъапцIэу, и лъэпощхьэпо нэхъыщхьэхэм къызэрыхэкIыну Iэмал узыншэхэр къыхуэзыгъэлъагъуэр.

КПРФ-м и ТекIуэныгъэ Программэр шэсыпIэ йоувэ щытыкIэ гугъур, тхьэмыщкIагъэр, дызылъахъэ хабзэ ткIийхэр тщхьэщихыну

КъызэрыдэдыгъуэмкIи, дызэрагъэпудымкIи, тхьэмыщкIэу дызэрыпсэумкIи зыдгъэнщIащ! Ди къэкIуэнур - социализмэрщ!

Япэ лъэбакъуэ: Уасэхэм, щIыхуэхэм, тарифхэм зэрыхэхъуэр къэдгъэувыIэнщ.

ЩIакхъуэмрэ шэмрэ я уасэм махуэ къэс зэрыхэхъуэр флъагъуну фужэгъуакъэ? Фригъэшакъэ псэупIэ-коммунальнэ хозяйствэм и уасэхэр зэрыдэуейм?

Дэ цIыхухэр япэу зыщIэупщIэхэм, хущхъуэхэм, сабийхэм папщIэ хьэпшыпхэм я уасэр къэралым игъэуву тщIынущ. Куэдщ сатуущIэхэм напэншэу уасэхэр зэрыдрагъэуеяр!

ЖКХ-м и уасэхэр унагъуэм и хэхъуэм и процентi 10 нэхърэ нэхъ лъагэ ящIу ддэнукъым. Адрей псори къэралым и пщэ дилъхьэжынущ. Бын куэд зэрыс унагъуэхэм я ипотекэ щIыхуэр пIалъэкIэ щхьэщахыу дгъэувынущ.

ЕтIуанэ лъэбакъуэ: ЛэжьапIэщIэхэр къызэIутхынущ, улахуэхэм хэдгъэхъуэнущ. Нэхъ мащIэ дыдэу сом мин 45-рэ!

ХьэрычэтыщIэ мащIэмрэ ику итымрэ кредит иредгъэтынущ, хэхъуэу процентi 4 нэхърэ нэхъыбэ темылъу!

Мэкъумэшым хуэдиплIкIэ нэхъыбэу мылъку хуэдутIыпщынущ.

Мэкъумэшым телажьэхэм дизелрэ бензинрэ пуду ягъуэту тщIынущ.

Ещанэ лъэбакъуэ: МылIэIус мыхъуу, пенсэхэр захуагъэм тету дгъэувынущ

Дэ захуагъэм къедгъэгъэзэжынущ: пенсэм щыкIуэ ныбжьыр цIыхухъухэм папщIэ - 60, бзылъхугъэхэм папщIэ - 55-рэ тщIыжынущ. Пенсэм щыкIуэ ныбжьыр щIэуэ хэдгъэхъуэнукъым! Пенсэр къэралым щызекIуэ улахуэм и процент 50-м нэхърэ мынэхъ мащIэу щрет. Нобэрей уасэкIэ къыупщытэмэ, ар сом мин 50-м нэсынущ.

Илъэс куэдкIэ мэкъумэшым щылэжьам и ахъшэм процент 30-кIэ хагъахъуэу къэдублэжынущ. Пенсэм и чэзум хагъахъуэу тщIыжынурэ, къэралым къытена щIыхуэхэр цIыхум лъыдгъэсыжынущ. Илъэс 70 ирикъуахэм унэ зехьэпщIэ иредгъэтынукъым.

ЕплIанэ лъэбакъуэ: Хущхъуэ уасэ фримыкъуу ара? Дэ хэти къигъэщхьэпэфыну медицинэ пщIэншэм къытредгъэгъэзэжынущ! Къэралым медицинэм хухигъэкI мылъкум щыкIэ хэдгъэхъуэнущ. Страхованэ хэмыту, медицинэм къэралым къыбгъэдэкIыу къылъысыпхъэр лъыдгъэсынущ. Упсэун папщIэ узыхуэныкъуэ Iэмэпсымэхэмрэ операцэ лъапIэхэмрэ я уасэр къэралым иритынущ. ДяпэкIэ зыри щIэлъэIунукъым зэрагъэхъужыну ахъшэм. Медицинэм и лэжьакIуэхэм я улахуэм хэдгъэхъуэнущ. Ахэр бюрократ лэжьыгъэ мыщхьэпэм къедгъэлынущ!

Пщэдейр нобэ яубзыху ЛДПР

Нобэ ди фIэщ ящIыну хэтщ псэукIэфI диIэу. Дэнэ щIыпIи зыужьыныгъэ щекIуэкIрэ гугъуехь лъэпкъ щымыIэу. «Оптимизацэм» и гугъу къытхуащI, ауэ ди нэгу щIэкIыр еджапIэхэмрэ сымаджэщхэмрэ зэрызэхуащIыжырщ. КъытIэрыхьэм «хагъэхъуэну» дыкъагъэгугъэ, ипэжыпIэкIэ уасэхэмрэ тарифхэмрэщ зыхэхъуэр...

«Ирикъунщ», - жеIэ ЛДПР-м! Игъуэ хъуащ цIыхубэм девгъэкIуэкI джэгукIэ тIуащIэр зэхуэфщIыжыну. ЛДПР-р хэхыныгъэхэм хэтынущ, дэтхэнэ цIыхуми и гъащIэм зэхъуэкIыныгъэхэр игъуэтыным и телъхьэу! Ди программэр зытещIыхьар цIыхумрэ унагъуэмрэщ. Япэ дыдэу дэ къыдогъэув мигрантхэмрэ абыхэм я унагъуэхэмрэ ират къэрал дэIэпыкъуныгъэр къызэтевгъэувыIэну, а ахъшэр ди бынхэм, студентхэм, адэ е анэ закъуэхэм, зи ныбжь хэкIуэтахэм ефтыну. Ди еплъыкIэр къызэрыгуэкIщ икIи захуэщ: япэщIыкIэ - ууейхэм, иужькIэ - адрейхэм защIэгъэкъуэныр. Ди къэралым и хьэрычэтыщIэхэм защIэдгъэкъуэн, индустриализацэ зэтедублэн хуейуэ къыдогъэув. Налогхэр щIыналъэхэм, ахэр къыщалэжьам, къинэн хуейщ. Ар хэгъэгухэм зауэжьынымкIэ Iэмал хъарзынэщ.

Ди щIэныгъэр гужьеигъуэ зыщIа ЕГЭ-мрэ ОГЭ-мрэ зэрыщыту гъэкIуэдыжыным тыдогъэчыныхь. Къэралым щIэныгъэ зыужьыныгъэ къыхузэзыгъэпэщыфын Ломоносовхэмрэ Кулибинхэмрэ диIэжщ. Ди сабийхэр тэмэму еджэну Iэмал етын хуейуэ аращ. ИкIи, дауи, ди еджапIэ нэхъыщхьэхэмрэ курыт IэщIагъэ щрагъэгъуэтхэмрэ къэзыухахэр лэжьапIэ гъэувынымкIэ япэ игъэщыпхъэщ, IэщIагъэлI «къэрагъэблагъэхэм» нэхърэ. Пенсионерхэм папщIэ къэрал программэщIэ къыхыдолъхьэ, ахэр щыпсэу щIыналъэм емылъытауэ зэхуэдэ Iэмалхэр къызеригъэпэщын хуэдэу. Пенсэ ахъшэр тэмэму псэуным хурикъун хуейщ, армыхъумэ, имыгъэмэжэлIэн къудейуэ щытын хуейкъым. Зи ныбжь хэкIуэтахэр хэдэн хуейкъым - хущхъуэ хьэмэрэ ерыскъы жаIэу. ПсэупIэ-коммунальнэ IэнатIэр къэралым и нэIэм щIэтыпхъэщ! УнафэщI компание напэншэхэм дыгъуэныр щагъэтынымкIэ Iэмал нэхъ ткIий дыдэхэр къахузэгъэпэщыпхъэщ. ЦIыхухэм уасэ зыщIатын хуейр арэзы къэзыщI Iуэхутхьэбзэхэрщ. Дэ къыхыдолъхьэ цIыхубэ ипотекэр процентi 3 нэхърэ нэхъыбэ темыхуэу ятыну, гъуэгухэр, псыр, электрокъарур зэкIуалIэ щIы кIапэхэр пщIэншэу яттыну. Сыт щхьэкIэ жыпIэмэ, унагъуэхэм ди щIыналъэм унэхэр щаухуэфын хуейщ, армыхъумэ, игъащIэ псокIэ, илъэс пщIы бжыгъэкIэ псэупIэм бэджэнд уасэ щIатын е финанс пщылIыпIэм ихуэн хуейкъым.

Дауи, нобэ мамырыгъэр къызэдгъэпэщыну дыхуейщ, ди жыпхъэхэр къэлъытауэ. Украинэм нацист режимыр щыгъэкIуэдын, ди цIыхухэм я шынагъуэншагъэр къызэгъэпэщын хуейщ. Дэ СВО-м икIэщIыпIэкIэ ТекIуэныгъэ къыщытхьыным тыдогъащIэ. НобэкIэ дытегушхуэу унафэ ткIий къэдмыщтэмэ, пщэдей кIасэ хъунущ. Къэралыр тфIэкIуэдынущ. Псоми ди зэхуэдэ къэкIуэнур тфIэкIуэдынщ. Нобэ ЛДПР-м и пщэ делъхьэж Урысейм и къэкIуэнур. Дэ мурад диIэщ, лэжьэн гуп диIэщ, къару диIэщ.

«Урысей зэкъуэтым» и цIыхубэ программэ: къэгъэгугъэныр къэгъэнауэ, плъапIэхэм теIэбэн

Партым и ЦIыхубэ программэм лъабжьэ хуэхъуар хуабжьу ягъэIу къыхуеджэныгъэхэракъым, атIэ ипэжыпIэкIэ зылъэIэсын хуей бжыгъэхэрщ, цIыхухэм папщIэ гъэзэщIапхъэ унафэхэмрэ къалэнхэмрэщ.

Унагъуэмрэ демографиемрэ партым гулъытэ нэхъыщхьэ зритынухэм язщ. Абы хеубыдэ унагъуэхэм мылъкукIэ защIэгъэкъуэныр, адэ-анэхэм ахъшэ зэрыратыжынур - НДФЛ налогым хагъэкIам щыщу сом мин 70.

Унагъуэ мелуани 3-м къэкIуэну илъэси 5-м и кIуэцIкIэ я псэупIэхэр нэхъыфIкIэ яхъуэжыну Iэмал иратынущ.

Илъэс къэс сабий мелуани 5-м я узыншагъэр ирагъэфIэкIуэну Iэмал яIэнущ. Социальнэ инфраструктурэм зрагъэужьынущ: школхэр, сабий IыгъыпIэхэр, творчествэмкIэ унэхэр яухуэнущ.

Социальнэ гъащIэм и лъэныкъуэкIэ я пщэ далъхьэжа къалэнхэр ягъэзэщIэнущ. Санкцэхэм къызэрытракъузэм щхьэкIэ къэмынэу, а лэжьыгъэр зэпыуркъым. Нэхъ пасэу къызэрагъэгугъахэр ягъэзащIэ, цIыхухэм зэрызыщIагъакъуэ лъэныкъуэ псори зытетам тетыжщ, программэщIэхэмрэ IэмалыщIэхэмрэ къахэхъуэу.

Дзэ Iуэху хэхам хэтхэм ядэIэпыкъунущ. «Урысей зэкъуэтым» Къэрал Думэм и пащхьэм ирилъхьащ абы щыIэ куэдым я цIэхэр. Хабзи 160-рэ къащтакIэщ, ветеранхэм я хьэкъыр яхъумэу. КъинэмыщIауэ, дзэ Iуэху хэхам хэтахэм IэщIагъэщIэ зрагъэгъуэтыну, лэжьапIэ увыну, хьэрычэт Iуэху къыдахыну Iэмал езыт проектхэр къыхалъхьащ.

Гъуазэ нэхъыщхьэр цIыхухэрщ, абыхэм я гъащIэ тыншырщ, унагъуэхэм защIэгъэкъуэнырщ, къэралым и къэкIуэну махуэр зэрыфIым шэч хэмылъынырщ. «Урысей зэкъуэтым» и ЦIыхубэ программэм къыщигъэлъэгъуа социальнэ дэIэпыкъуныгъэ псори гъэзэщIа хъунущ.

Нобэ къэралыр ихуащ куэд къыщыпаубыд щытыкIэ. Ар ихъумэну, абы и цIыхухэмрэ ахэр зыхуеймрэ къащхьэщыжу, гъуазэ яхуэхъуфынур сыт щыгъуи цIыхубэм я гъусэу щытыкIэ гугъухэм къыпхыкIа, мурад ищIахэр IуэхукIэ зэрыщIигъэбыдэфымкIэ я фIэщ зызыщIа партырщ.

Лъэпкъ Iуэхумрэ динымрэ хэхыныгъэм епхахэм хабзэм къемызэгъыу къыщыбгъэщхьэпэ зэрымыхъунум теухуауэ зыщыгъуэзапхъэ

I. Iуэхугъуэ нэхъыщхьэхэр

1. Хэхыныгъэм епха Iуэхугъуэхэр - ар къэралым унафэ щызезыхьэну органхэмрэ щIыпIэ самоуправленэхэмрэ хагъэхьэнухэр къыщыхах дауэдапщэхэр щагъэхьэзыр, щрагъэкIуэкI, и кIэухыр къыщызэщIаубыдэж, хабзэкIэ убзыхуа лэжьыгъэщ.

2. Хэхыгъуэ пIалъэр хэхыныгъэхэр гъэхьэзырынымрэ егъэкIуэкIынымрэ епха лэжьыгъэщ, ар зи пщэ дэлъ къулыкъущIэм, къэрал органым е щIыпIэ самоуправленэм и органым и унафэр официальнэу къыщыдигъэкIа махуэм щегъэжьауэ, хэхыныгъэхэр къызэзыгъэпэщ хэхакIуэ комиссэм абы текIуэда мылъкур зэригъэкIуэда щIыкIэр хэIущIыIу щищI махуэм пщIондэ екIуэкIыу.

3. Хэхыныгъэ къыхуеджэныгъэр (агитацэ) хэхыгъуэ пIалъэм къриубыдэу ирагъэкIуэкI лэжьыгъэщ, къагъэлъэгъуа цIыху щхьэхуэр, гупыр, цIыху гупыр хахыным е хамыхыным хэхакIуэхэр къыхуриджэу.

4. Къыхуезыджэ (агитацэ) материалхэм хеубыдэ зэрыбкIэ къэщыпа, уедэIуэным е нэгъуэщI IэмалкIэ къыбгурыIуэным хуэщIа материалхэр, зыгуэр хэпхыным укъыхуезыджэ мыхьэнэ иIэу, хэхыгъуэ пIалъэм зэбграгъэкIыным хуагъэхьэзырауэ.

5. Мы зыщыгъуэзапхъэм къыхэхуэ нэгъуэщI фIэщыгъэхэм я мыхьэнэр зекIуэ хабзэм зэриубзыхуам тету къэгъэсэбэпыпхъэщ.

II. Лъэпкъ Iуэхумрэ динымрэ ятеухуауэ хэхыныгъэм къыщемызэгъынухэр

6. Урысей къэралым цIыхуми гражданинми зэхуэдэ хуитыныгъэрэ хьэкъырэ ирет, и фэм, и лъэпкъым, и бзэм, къызыхэкIам, диным зэрыхущытым, къинэмыщIхэм емылъытауэ.

Урысей Федерацэм и гражданиныр хуитщ хихынуи зыхригъэхынуи, и фэм, лъэпкъым, бзэм, къызыхэкIам, диным зэрыхущытым, къинэмыщIхэм емылъытауэ.

7. Урысей Федерацэм и гражданиным зыхригъэхыну хуиткъым, 2022 гъэм бадзэуэгъуэм и 25-м къыдэкIа, №114-ФЗ «Экстремизмэм пэщIэтынымкIэ» хабзэмрэ 2006 гъэм гъатхэпэм и 6-м къыдэкIа «Терроризмэм пэщIэтынымкIэ» №35-ФЗ хабзэмрэ япкъ иткIэ, судым и унафэкIэ ягъэкIуэдыжыпхъэу, е и лэжьыгъэр къызэпаудыпхъэу ягъэува жылагъуэ, дин, е нэгъуэщI зэгухьэныгъэм епхамэ.

8. Урысейм ущыхуиткъым фэкIэ, лъэпкъкIэ, динкIэ, социальнэ щытыкIэкIэ цIыхухэм я зэхуаку къаугъэ къыщызыгъэхъей зэгухьэныгъэхэр къыщызэбгъэпэщыну, хэхыныгъэм епхахэри хиубыдэу.

9. Зыхрагъэхыну зыкъэзыгъэлъагъуэ кандидатхэм е хэхыныгъэм епха зэгухьэныгъэхэм я программэхэми (Интернетым щызэбграгъэкIахэри яхэту), езыхэм е абыхэм я лIыкIуэхэм я къэпсэлъэныгъэхэми, СМИ-хэм къытехуа материалхэми экстремизмэм епха Iуэхугъуэ хэт хъунукъым.

9.1. Экстремизмэм хохьэ:

Фэр, лъэпкъыр, диныр, социальнэ щытыкIэр къэбгъэсэбэпу, цIыхухэр зэпэщIэбгъэувэныр;

ЦIыхум и фэм, и лъэпкъым, и диным, и бзэм, социальнэ щытыкIэм, е диным зэрыхущытым къыхэкIыу, ар адрейхэм нэхърэ нэхъ лъагэу е нэхъыкIэу зэрыщытым къыхуебджэныр;

ЦIыхум и фэм, и лъэпкъым, диным, бзэм, е диным зэрыхущытыр тегъэщIапIэ пщIыуэ, абы и хуитыныгъэм, хьэкъым, хабзэкIэ къылъысым уебгъэрыкIуэныр;

10. Хэхыгъуэ пIалъэм къриубыдэу къыхуебджэ хъунукъым:

Социальнэ зэхуэмыдэныгъэм, фэм, лъэпкъым, диным епха зэпэщIэтыныгъэм;

ЦIыхур къызыхэкIа лъэпкъыр зыгъэпуд Iуэхугъуэхэм;

КъызыхэкIа лъэпкъым, зэрихьэ диным, бзэм, социальнэ щытыкIэм елъытауэ зыр псоми ефIэкIыу, е адрейхэм нэхърэ нэхъыкIэу зыгъэув Iуэхугъуэхэм;

11. Дин зэгухьэныгъэхэмрэ абыхэм къызэIуаха IуэхущIапIэхэмрэ хуиткъым:

Хэхыныгъэм епха къыхуеджэныгъэ ирагъэкIуэкIыну;

Агитацэм епха материал къыдагъэкIыну;

Зыхрагъэхыну зыкъэзыгъэлъэгъуа кандидатхэм е абыхэм къызэрагъэпэща зэгухьэныгъэхэм я фондхэм псапащIэ ахъшэ хухагъэкIыну;

12. Дин зэгухьэныгъэхэм я дауэдапщэхэр щрагъэкIуэкIкIэ, хуиткъым:

Хэхыныгъэм епха агитацэ ирагъэкIуэкIыну;

Агитацэм епха сыт хуэдэ материали къыдагъэкIыну;

III. Хэхыныгъэм епха Iуэхугъуэхэм лъэпкъ Iуэхумрэ динымрэ хабзэм къемызэгъыу къыщымыгъэсэбэпынымкIэ жэуаплыныгъэ зыхьхэр

13. Лъэпкъ, дин IуэхукIэ зэбиинныгъэ къэзыгъэхъейм административнэ, уголовнэ тезыр къытохуэ.

13.1. Урысей Федерацэм и КодексымкIэ, административнэ щIэпхъаджагъэ зылэжьам административнэ тезыр тралъхьапхъэщ (граждан щхьэхуэхэм сом мини 10-м щегъэжьауэ мин 20-м нэс, юридическэ нэрыбгэхэм сом мин 250-м щегъэжьауэ мин 500-м нэс), сыхьэти 100-м къриубыдэ тезыр лэжьыгъэ, е жэщмахуэ 15-кIэ ягъэтIысыныр.

13.2. Урысей Федерацэм и Уголовнэ кодексым зи цIэ къраIуа Iуэхугъуэхэм щIэпхъаджагъэ хэлъу къилъытэмэ, жэуаплыныгъэ зэхуэмыдэхэр тезыру трилъхьэнущ, сом мин 300-м щегъэжьауэ мин 600-м нэс мылъку тезыру, илъэси 5-м нэс тезыр лэжьыгъэ, илъэси 6-кIэ ягъэтIысыныр.

14. Лъэпкъ Iуэхумрэ динымрэ хабзэм къемызэгъыу къэзыгъэсэбэп кандидатыр судым и унафэкIэ хэхыныгъэм хагъэкIыжынкIэ е хэхыныгъэ спискэм хатхъыкIыжынкIэ хъунущ.

15. Лъэпкъ Iуэхумрэ динымрэ хабзэм къемызэгъыу къагъэсэбэпауэ къалъытэмэ, судым хэхыныгъэм къигъэлъэгъуар къабыл имыщIыну хуитщ.

IV. Лъэпкъ Iуэхумрэ динымрэ хабзэм къемызэгъыу къызэрагъэсэбэпа щапхъэхэр

16. Лъэпкъ Iуэхумрэ динымрэ хэхыныгъэм хабзэм къемызэгъыу къыщагъэсэбэпауэ къыщалъытэнкIи хъунущ:

Хахыну къагъэлъэгъуа кандидатым ар къызыхэкIа лъэпкъым е диным елъытауэ Iэ хуаIэтыну къыхураджэмэ;

ХэхакIуэхэр къызыхэкIам е зэрахьэ диным елъытауэ, хэхыныгъэм хэмытыну къыхуеджэныр;

Хэхыныгъэм хэтхэр къызыхэкIа лъэпкъым е абыхэм зэрахьэ диным теухуауэ хъыбар нэпцI зэбгрытыкIыныр;

ХэхакIуэхэр хагъэзыхьын мурадкIэ лъэпкъ, дин зэпэщIэтыныгъэ къэгъэхъеиныр е апхуэдэ щыIэу къафIэгъэщIыныр;

Хахыну зыкъэзыгъэлъагъуэхэр гъэпудын е япэ игъэщын мурадкIэ лъэпкъ, дин зэпэщIэтыныгъэ къэзыгъэхъу материалхэр зэбгрыгъэкIыныр;

Урысей Федерацэм щекIуэкI хэхыныгъэм епха Iуэхугъуэхэр дин, лъэпкъ зэпэщIэтыныгъэкIэ къызэпыудын мурадкIэ къызэрагъэпэща нэгъуэщI Iуэхугъуэ псори.

Лъэпкъ IуэхухэмкIэ федеральнэ агентствэм (ФАДН) зэхилъхьа памяткэм ипкъ иткIэ.

«Урысей Федерацэм и Федеральнэ Зэхуэсым и депутатхэр хэхыным и IуэхукIэ» 2014 гъэм мазаем и 22-м къыдэкIа Федеральнэ закон №20-ФЗ-м ипкъ иткIэ пщIэншэу тыдодзэ.

Сабиипсэр игъэгуфIэрэ лъэпкъыр игъэгушхуэу

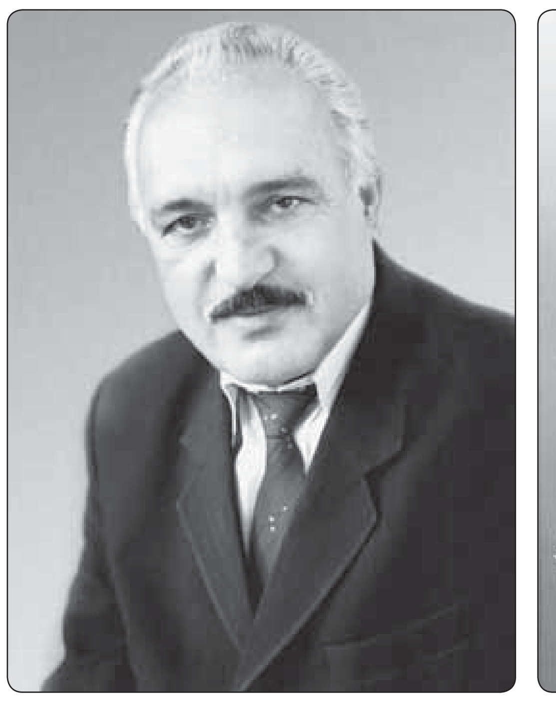

Мазэ зыбжанэ ипэкIэ ди газетым тетащ Джэрыджэ Арсен тхылъыщIэкIэ дызэригъэгуфIам теухуа тхыгъэ. «Дадэ идэм...» зыфIища IэдакъэщIэкIым ехьэлIауэ иджыри зы хъыбар гуапэ иджыблагъэ къытIэрыхьащ. ЮНЕСКО-мрэ Сабий тхылъхэмкIэ лъэпкъыбэ советымрэ (IBBY) ирагъэкIуэкI Iуэху иным (IBBY-UNESCO), щIыдэлъху лъэпкъхэмрэ кIуэдыжынкIэ шынагъуэ зиIэхэмрэ я бзэкIэ дунейм къытехьа тхылъхэм (щIэджыкIакIуэ ныбжьыщIэхэм яхуэгъэзауэ) я нэхъыфIхэр къыхэхыным ехьэлIам, абы гулъытэ щигъуэтащ. IуэхущIапIэ лъэрызехьэм и тхылъ къыхэхахэм (коллекцэм), къэрал куэдым къыщрашэкIыурэ ягъэлъэгъуэну лэжьыгъэхэм, мы тхылъыр хагъэхьащ. IBBY-м и 40-нэ дунейпсо зэхуэс Оттавэ (Канадэ) щекIуэкIам и ипэ махуэм, 2026 гъэм шышхьэуIум и 6-м, япэу утыку къыщрахащ коллекцэр.

IBBY-UNESCO-р и щыхьэтщ щIэныгъэм, лъэпкъ щхьэхуэныгъэм, цIыху гупсысэкIэм нэхъ лъапIэ зэрыщымыIэм. Бзэ и лъэныкъуэкIэ зэмылIэужьыгъуэу дунейм тет лъэпкъхэм я Iуэху дэIыгъыным, ахэр хъумэным ехьэлIауэ ЮНЕСКО-мрэ IBBY-мрэ къыхалъхьар гукъэкI лъапIэщ. Ар щыщщ ООН-м и Генеральнэ Ассамблеем щIыдэлъху лъэпкъхэм я бзэхэм я нэIэ трагъэтыным яхуиха, илъэсипщI (2022 - 2032) пIалъэм къызэщIиубыдэ Iуэхум.

Къыхэгъэщыпхъэщ зэхьэзэхуэм IэдакъэщIэкIыу 500-м нэблагъэ, бзэуэ 152-кIэ тхауэ зэрагъэхьар. Къэбгъэлъагъуэмэ, къэрал 70-м щIигъум щыпсэу цIыху мелуан 370-р тхыдэ куу зиIэ щIыдэлъху лъэпкъхэм ящыщщ. Бзэуэ дунейм тет миниблым и процент 40 мэхъу ахэр. КIуэдыжынкIэ шынагъуэ зиIэ бзэхэри я Iуэху зылут елъытауэ зэщхьэщокI. ЩIэджыкIакIуэхэм я дежкIэ лейуэ, псори абы щыгъуазэу си гугъэкъыми, ахэр зэрызэхэдзар къэзгъэлъэгъуэнщ.

Япэ дыдэу щытщ хуэгъэфащауэ 1950 гъэм ижькIэ къамыгъэсэбэпыжа бзэхэр. Абы къыкIэлъыкIуэр кIуэдыжынкIэ егъэлеяуэ шынагъуэр: ахэр къэзыгъэсэбэп цIыхухэм я бжыгъэр мин 25-рэ нэхъыбэ хъуркъым. Ещанэ гупым хохьэ кIуэдыжынкIэ икъукIэ шынагъуэхэр: минищым щIигъукIэ щызэрахьэ; етIуанэ зэрызекIуэ, IуэхущIапIэхэм, еджапIэхэм щызэрахьэ, арщхьэкIэ я бжыгъэр минищым нэблагъэ бзэхэр. КIуэдыжынкIэ шынагъуэ зиIэ бзэхэри ахэм ящыщщ.

Джэрыджэ Арсен и тхылъымкIэ къэзгъэлъэгъуэжынщи, ар къэгъэлъэгъуэнымкIэ, зэдэхъыныгъэ къызыхэкIар, ЮНЕСКО-м IэрыгъэхьэныгъэкIэ, нэгъуэщI къызэгъэпэщыныгъэ Iуэхухэмкрэ усакIуэм къыдэлэжьакIуэр Тыркум щыпсэу, адыгэбзэмрэ адыгэ литературэмкIэ щIэныгъэхэм я щIэныгъэлI, я доктор Нэзэр Хьэмыдщ. Абы нэхъ пыухыкIауэ дыщигъэгъуэзащ Iуэхур зэфIэкIа зэрыхъуар.

- КIуэдыжынкIэ шынагъуэ зиIэ бзэхэмкIэ ятха тхылъу 2018 гъэм къыщыщIэдзауэ 2025 гъэ пщIондэ къыдэкIауэ сабийхэмрэ щIалэгъуалэмрэ яхуэгъэза, щIыдэлъху лъэпкъхэм я зы бзэкIэ е бзитIкIэ тха тхылъхэм ЮНЕСКО-р зрыхэплъэнур хъыбару къысIэрыхьат, - жеIэ Хьэмид. - Адыгейм, Къэрэшей-Шэрджэсым, Къэбэрдей-Балъкъэрми щыгъэIуащ ар, цIыху куэдым сабгъэдыхьащ.

Япэ Iуэхугъуэ щызыгъэзэфIэнум ипэкIэ, минищым щIигъур зыхэт Iэгъуэзащ къыхэдзыгъэм, сабий IэдакъэщIэкIхэм.

ИкIэм-икIэжым, адыгэбзэкIэ тха тхылъых едгъэхьащ: Налшык икIыу тхылъиплI, Тыркум си IэдакъэщIэкIитI игъэхьащ. Арсен и «Дадэ идэм...» тхылъ щыхэкIэпIыкIэ дахэм гулъытэ игъэтащи, икъукIэ сыщогуфIыкI.

Тхылъыр езыгъэхьыну хуитыр езы тхакIуэракъым, апхуэдэ Iэмал къызыгъэсэбэпыфыр университет, институт, тхылъ тедзапIэ, зи гугъу къысщIэхь, къысхуэIэрыхьыну IэщIэкIауэ щытщ. Къызыхэкiри сабийм иIэ тхылъыр къыщIэкIуэ мыхъэнэм хуэгъэзащ. Сабийм къыщIэкIуэ тхылъыр иIэ къыхэпщхьащ.

Арсен Iэдакъэ щизэгъуэкIар щыщIэкIыщ езыгъэхъэр «Эльбрус» тхылъ тедзапIэрарщ, зэрытщIащи, абы и адыгэ редакцэм ар и унафэщIщ. Арищ ЮНЕСКО-м и IэщIагъэлI Леопарди Алессандрэ фIыщIэ тхыгъэ мы IуэхущлапIэм къыщIыхуигъэхьар.

Лэжьыгъэхэр инджылызыбзэкIэ, францыбзэкIэ е испаныбзэкIэ зэдзэкIауэ щытын хуейт. Джэрыджэм и сабий усэхэр тыркубзэм изгъэзагъэщ, нэхъ тыншу инджылызыбзэкIэ зэдзэкIыжщ, зэдгъэзэхуэжри дыуIэпщащ. Электроннэу тхылъыр Голландием едгъэхьащ, езы тхылъыр ЮНЕСКО-м Франджым щиIэ и IуэхущIапIэм поштыкIэ Iэрыдгъэхьащ. Зэхьэзэхуэм и щIэныпхъэхэм ящыщт тхылъхэм, Iэмал имыIэу, ISBN жыхуаIэ номерыр яIэн зэрыхуейр. Мис ар зэрытемытым къыхэкIыу къэнащ едмыгъэхьыфу Цырым Руслан и «Нартхэр».

Iэмалу щыIэр къэбгъэсэбэпын хуейщ. Зыгуэрым зыгуэр къыпхуищIэн папщIэ уи IуэхущIафэ, уи зэфIэкI, уи мурад щыгъуазэпхъэщ. Тхылъу едгъэхьауэ хъуар илъэсипщIым и кIуэцIкIэ къэрал 56-м яшэнущ. Ар хъыбарыфIщ! Иджы еплъыт: Арсен и тхылъыр зэрыпхыкIам и хъеру псом нэхърэ нэхъапэр бжесIэни. ИлъэсипщIым ЮНЕСКО-р Урысейм къеупщIынущ мы тхылъыр зи бзэкIэ тха лъэпкъым сыт хуэпщIэр, пхъумэрэ, я цIыху бжыгъэр хэхъуэрэ, хэщIрэ, къэралым и деж щиIубы увыпIэр сыт хуэдэ жиIэу. Къэралыгъуэм щыщу бзэ зыбжанэкIэ тха хьыхащ коллекцэм, адыгэбзэри абыхэм ящыщщ.

Илъэсищ-щищым зэ къэхъу Iуэхущ мыри, фIы къытхудэкIуэну Тхьэм жиIэ!

Фигу къэдгъэкIыжынщи, Джэрыджэ Арсен «Дадэ идэм...» и IэдакъэщIэкIым щызэхуэхьэсащ зи школ кIуэгъуэ мыхъуауэхэмрэ пэщIэдзэ классхэм щеджэхэмрэ папщIэ абы итха сабий усэхэр. «Издательско-полиграфический комплекс» Грозненский рабочий» тхылъ тедзапIэм дунейм къыщытехьа тхылъ щхьэхуэхэкIэпIыкIым и бжыгъэр минрэ щитхурэ мэхъу. IэщIыгъэхэмкIэ Дунейпсо Адыгэ Академием и мыхъуэр зытетъ тхылъ я IуэхущIапIэм и Президент Къанокъуэ Арсен къыхилъхьа «Адыгэхэр-2040. Зыужьыныгъэм и унэтIыныгъэхэр» жыхуиIэ Iуэхум ипкъ иткIэ къыдэкIащ.

Тхылъым ит усэхэр 100-м щIегъу, дэтхэнэми щхьэхуэу и гугъу пщIыну къилэжьу, сабийм IурыплъхьэнIу усэ имыIэу. Абыхэм къакIэлъокIуэ «Бзэгъэбзэрабзэ» IыкIэр, «Джэрыджэм и мамырыдыжкIэгум дридэжэгуурэ еджэкIэм дыхуодэж», жиIэу зыкIэщIэтхар. А псалъэухам къыджеIэ абыхэм я мыхьэнэр зэрыиныр.

ИСТЭПАН Залинэ.

Лыхъужьыгъэм щIэблэр щIапIыкI

Бахъсэн щIыналъэм хыхьэ Бахъсэнёнкэ къуажэм дэт Щэнхабзэмк1э унэм щекIуэкIащ Терроризмэм пэщIэтхэм я зэкъуэтыныгъэм и махуэм хуэгъэпса фэепл зэхыхьэ. Абы ягу къыщагъэкIыжащ хабзэхъумэ IэнатIэхэм щIалэжьу е цIыху къызэрыгуэкIыу щIэпхъаджащIэхэм яIэщIэкIуэдахэр.

ЗЭХЫХЬЭМ хэтащ Бахъсэн районым и администрацэм и лIыкIуэхэр, къуажэм дэт Iуэху щIапIэхэм я унафэщIхэр, хабзэхъумэ IэнатIэхэм я ветеранхэр, хэкIуэдахэм я Iыхьылыхэмрэ благъэхэмрэ, школакIуэхэмрэ щIалэгъуалэмрэ.

ЗэIущIэм хэтахэр зы дакъикъэкIэ яхуэщыгъуащ лIыхъужьхэм. А махуэм зи цIэр фIыкIэ къраIуахэм, зи хахуагъэр щIалэгъуалэм щапхъэу хуагъэлъэгъуахэм ящыщщ ЛIыгъэм и орденым и нагъыщэ псори зыхуагъэфэща, милицэм и капитан Хьэндэхъу Заур, милицэм и подполковник, юридическэ щIэныгъэхэмкIэ кандидат Бичэ Джульбер, полицэм и капитан Асанов Аслъэн, КъБР-м и Суд Нэхъыщхьэм и лэжьакIуэ Сидакъ Азрэт-Алий, къэрал кIуэцI къулыкъум и лэжьакIуэу Жанджэрий Дусэ, Хьэндэхъу Заретэ, Сэбаныш Хьэсэн сымэ.

КъекIуэлIахэм защIэхуигъазэм, Бахъсэн районым и щIыпIэ администрацэм и IэтащхьэмхабзэхъумэIэнатIэхэм ядэлэжьэнымкIэ и къуэдзэ Тохъутэмыщ Мухьэмэд къыхигъэщхьэхукIащ:

- Терроризмэмрэ хабзэншагъэмрэ япэщIэтыным зи псэр щIэзыта ди лъахэгъухэм я фэеплъыр Бахъсэн щыналъэм щыпсэу дэтхэнэми дежкIэ лъапIэщ. А щIалэхэр я псэ емыблэжу тхьэрыуэм, къалэным, лъэпкъым, хэкум яхуэпэжащ. Дэ псоми ди пщэрылъщ дыпсэуху абыхэм я цIэхэр пщIэ пылъу къытIэуну, я фэеплъыр къытщIэхъуэ щIэблэм я деж нэтхьэсыну. Ди щIыналъэм мамыр гъащIэр щIытхъумэфын, апхуэдэ гузэвэгъуэхэм зэи къытримыгъэзэжын щхьэкIэ зэкъуэтыныгъэм дыхуэсакъын, лъыхъужьыгъэ нахуэм и щапхъэхэмкIэ щIалэгъуалэр дгъэсэн хуейщ.

А пшыхьым щагъэлъэгъуащ Зэгъэщтокъуэ Людэ и усэхэм къытращIыкIа «Гъыбзэ» теплъэгъуэр, Бахъсэн районым и творческэ гупхэм лъэпкъ уэрэдхэр жаIащ.

ХэкIуэда ди лъахэгъухэм я фэеплъыр мыкIуэдыжыну, щIалэгъуалэр хэкупсэу гъэсэным хуэунэтIа Iуэхугъуэхэм хыхьэу футболымкIэ фэеплъ зэхьэзэхуэ зэрырагъэкIуэкIынур жаIащ къызэгъэпэщакIуэхэм. Районым и командиплIыр 2026 гъэм фокIадэм и 19-м сыхьэти 10-м щIидзэу Бахъсэнёнкэ къуажэм щызэдэджэгунущ.

Тхыгъэри сурэтри **ШЭРIУЖЬ Даянэ** *ейщ.*

● Туризм

ЗыплъыхьакIуэхэр къызэрыдахьэх Iэмалхэр

Лъэпкъ программэмрэ «Туризмэмрэ хьэщIагъэмрэ» лъэпкъ пэхуэщIэмрэ къыщыгъэлъэгъуа Iуэхугъуэхэр ягъэзэщIэу, 2022 гъэм щегъэжьауэ Къэбэрдей-Балъкъэрым и турист IэнатIэм и зэфIэкIхэм жыджэру щыхагъэхъуэ зэпытщ.

ЖЫПIЭНУРАМЭ, иджырей турист индустрие къызэгъэпэщыным хуэунэтIа проекту 200-м щIигъум къэрал дэIэпыкъуныгъэр иратащ. Псом хуэмыдэу, фIыуэ зрагъэужьащ капиталынэ ухуэныгъэу щымыт, псынщIэу зэпкърыплъыхьэ-зэпкърыхыжь, бгъэIэпхъуэ хъу модульнэ хьэщIэщхэм. Къапщытэм пIалъэм къриубыду пэш 500-м щIигъу лэжьыгъэм къыхашащ, псори зэхэту гъэлъэпIэн 1000-м щIигъу щIэту.

Апхуэдэу, ди республикэм гулъытэ хэха щрагъэгъуэт туристхэм илъэс къуэрыплъыщагъэпсэху хъун щIыпIэхэм зегъэужьыныгъэм икIи зегъэфIэгъуным. Псалъэм къыдэкIуэу, нэгъабэ закъуэм Къэбэрдей-Балъкъэрым къэкIуащ цIыху мини 2-м щIигъу икIи 2021 гъэм щыIа бжыгъэхэм нэхърэ хуэдитIкIэ нэхъыбэщ ар.

ЗЭКIУРЕЙ Ислъам.

Къалэм укъиутIыпщыркъым

Ди къэралышхуэм хыхьэ щIыналъэхэми хуэдэу, Къэбэрдей-Балъкъэрым жыджэру щагъэзащIэ лъэпкъ пэхуэщIэхэмрэ федеральнэ программэхэмрэ. Абыхэм ящыщ дэтхэнэри хуэгъэпсащ ди республикэм и экономикэм и унэтIыныгъэхэм адэкIи зегъэужьыным, цIыхухэм я гъащIэр, псэукIэр егъэфIэкIуэным. Апхуэдэхэм ящыщщ Шэджэм къалэм щаубла «ГъащIэм хуэщIа Iэмалхэр» проект купщIафIэм щыщ Iыхьэу щыт «Къалэм укъиутIыпщыркъым» пэхуэщIэр.

«КЪЭРАЛЫМ и къалэ цIыкIухэмрэ тхыдэ мыхьэнэ зиIэ жылэхэмрэ зегъэужьын» ХI урысейпсо зэпеуэм мы гъэми нэхъыфIу къыщалъытахэм ящыщщ Шэджэм щIыналъэм щаIэкъэзыхьа проектхэр. «Псымрэ къурщымрэ щызэIущIэ щIыпIэ» фIэщыгъэр зиIэ мыгъэрей пэхуэщIэр къыщыгъэлъэгъуахэм дяпэкIэ елэжьын щIадзэнущ. Мы зэманым къалэм щокIуэкI къэралпсо зэхьэзэхуэм и утыку шэджэмдэсхэм нэхъапIэуэкIэ ирахьауэ щыта проекту къалэм и зэпэщыныгъэм хуэгъэза ухуэныгъэ инхэр. А лэжьыгъэхэм къриубыдэу Шэджэм къалэм и Ипщэ хьэблэщIэм щауха псори зэхэту гектари 3-м щIигъу зыубыд зыгъэпсэхупIэр. Абы хэтынущ щхьэхуэнIагъэм кIуэцIрыкI, тетIысхьэпIэрэ уздэкIуэ нэхукIэ къызэгъэпэща лъэс лъагъуэ цIыкIу, зэрызехьэ щымыIэу зыщыбгъэпсэху хъуну щыпIэ хэха, иджырей мардэхэм хуэкIуэ спорт IэмэпсымэхэмрэсабийджэгупIэрэ зэмылIэужьыгъуэхэмкIэ гъэнщIа утыкухэр. А псоми къахэщынущ паркым и курыкупсэм щаухуэ, псыкъехуэх зэхуэмыдэхэмкIэ щIэлэжьа щытыну псыутх дахэшхуэр.

А IуэхугъуэхэмкIэ псоми я гуащIэгъуэщ иджыпсту. Ухуакiуэхэр жыджэру йолэжь псыутхыр зэрыхъэлъэ Iыхьэхэр къызыхуэтыншэу зэфIэгъэувэным, абы пыщIа щIытI лэжьыгъэхэм, бетон IуэхухэргъэзэщIэным, кIапсэхэр зэбгрышыным. А лэжьыгъэхэм къадэкIуэу яхуэ лъэс лъагъуэри: щIылъэр зэхуэдэ ящI, мывэкIэщхъ тракIутэ, плиткэ идзыным хуагъэхьэзыру. Спорт, сабий утыкухэр къызэгъэпэщынми ухуакIуэ гуп хэхахэр йолэжь.

Зыгъэпсэхупiэр ekIy, зыхуей-зыхуэфI псомкIэ къызэгъэпэща хъуным, жылэм рамэ, щIэныгъэу, зэфIэкIыу, къаруэ яIэр ирахьэлIэу мэлажьэ ухуакIуэхэр. ГулъытэшхуэхуащIынущ щIыпIэр щхьэнтIагъэрэ удз гъэгъэ зэмылIэужьыгъуэхэмкIэ гъэдэхэнми. Проектым къызэрыщыгъэлъэгъуамкIэ, жыгыщIэрэ къуацэщыцэ зэмылIэужьыгъуэу зыгъэпсэхупIэм щагъэтIысынущ мини щыщу.

Шэджэм щIыналъэм и къалащхьэм и Ипщэ хьэблэр, шэч хэмылъу, хъунущ цIыхухэм я гумрэ я псэмрэ зыхуеIэ зыгъэпсэхупIэ, унагъуэ уи щхьэ закъуэзи зэманыр купщIафIэу, щIыуэ, сэбэпынагъэ хэлъу щыбгъэкIуэн хъунущ. Апхуэдэ цIыхубзхэр ари апхуэдэ Iуэхугъуэ къуэди къыткIуэдэкIыу къэралым и жылэхэм зегъэужьыныкIэ урысейпсо зэпеуэм. УФ-м и пашэ Президент Путин Владимир ищIа унафэм тету, «Къэралым и къалэ цIыкIухэмрэ тхыдэ мыхьэнэ зиIэ жылэхэмрэ зегъэужьын» зэпеуэр илъэс къэс ирагъэкIуэкIхэм хагъэхьащ, етIанэгъи абы и утыку ди республикэм гъащIэр щезыгъэфIэкIуэну проект хьэлэмэтхэр зэрыхыхьэнум шэч хэлъкъым.

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

● Зауэм и бынхэр

Гугъуехьхэм къагъэдзыхакъым

Лъахэм къытепсыха гуауэм игъэхыщIат къэралышхуэм и цIыхухэр. Нэмыцэ зэрыпхуакIуэхэр дэ къежьат ди Хэкур зыIэрагъэхьэу, ди лъапсэм псы иригъэжыхьыным мурад яIэу. Ауэ абыхэм я гугъэ фIейхэр къызэпаудащ зылI и быну зэщIэтэджа ди лэжьакIуэбзэм. ХьэкIэкхъуэкIагъэ зезыхьэну къежьа фашистхэр къыздикIам яхужащ. Пасэрейм зэрыжаIащи, «Iей пщIауэ, фIым ущымыгугъ».

ПсэзэпылъхьэпIэм Iууба ди нэхъыжьыфIхэм къызэранэкIа лэжьыгъэ мытыншым пэрыуващ я сабий нэхъыжьыфIхэр. Абыхэм ящыщщ Бахъсэн щIыналъэм хыхьэ Бахъсэнёнок (Къэсейхьэблэ) къуажэм къыщалъхуа, лэжьыгъэм и ветеран цIэ лъапIэр зыфIаща, къуажэм пщIэрэ щIыхьрэ щызиIэ цIыху гуащIафIэ Шырыт Аскэрбий Нэгъуей и къуэр.

НэхъыжьыфIым къыжиIахэм фыщызэгъэгъуэзэнщ.

Шырытхэ Аскэрбийрэ Мелихьанрэ.

- ЗАУЭ гущIэгъуншэм ижь зыщIимыхуа а зэман хьэлъэм зы унагъуи щыIэкъым, иджыпсту хуэдэу си нэгу щIэтщ нэмыцэ зэрыпхуакIуэхэр ди къуажэм къызэрыдыхьэр щытар. Къыхэзгъэщынщи, нэмыцхэм нэхъ гущIэгъу яхэлъ румын лъыфIейхэм нэхърэ. Абыхэм къаIэрыхьэр зэщIакъуэрт, яхузэщIэмыкъуэр ягъэсырт. ЛъапсэгъэкIуэдхэр ди деж къыщысам, еплIанэ классым сыщIэтысхьэжа къудейт. Нэмыцхэм къыджаIэрт: «ЩIы къэфтIи фитIысхьэ, къэвмыхьыж». ЩIалэ цIыкIухэр гупышхуэ дызэрызэхэхуауэ къыджэхьырт дыщтауэ, лIыжь-фызыжьхэм я деж дыкIуэрт, абыхэм я деж нэхъ хъуна дыщыхъун ди гугъэу. Тыжьей къуажэм ди сэлэтхэм ящыщхэр дэст. Махуэ къэс жыхуаIэм хуэдэу зэхэуэ гуащIэхэр екIуэкIырт. Ди къуажэ Гъут ТIалэ и цIэу тIасхьэщIэх Iэзэ дэсащ. Ар жэщ гуэрым жылэм дэс нэхъыжьым и деж щхьэу къакIуэри къыжриIащ, «пщэдей зэзэуэ гуащIэ щыIэнущи, къуажэр фыбгынэ» жиIэри. А хъыбарыр псынщIэ дыдэу зэлъыщIэсащ. Нэмыцхэми къыджаIарт «къуажэр фыбгынэ» жаIэурэ.

Сыт тщIэнт, дыздэкIуэн димыIэми, дыдзымылъу мыхъуну къыщагъэувым, Псыхъурей (Лэфышхьэблэ) къуажэм дыIэпхъуащ. А зэманым цIыхухэм зэхуэгуфIэу, зэдэIэпыкъуу щIакъуэ Iыхьэр зэдагуэшырт.

ГущIэгъуншэ зауэм балигъхэм я закъуэкъым хэкIуэдар, атIэ ныбжьыщIэ куэдым я псэр щатащ. ЩIалэ цIыкIуитIым гъымым мывэкIэ еуэурэ къауэри, зыр икIащ, адрейр уIэгъэ хъэлъэ хъури ягъэхъужауэ щытащ. Нэмыцхэм ди хадэкIэм топ къэргъэуват, тIэкIу уехьэкIуэтэхмэ, узрамдэкIым и гъуэгупкъу топышхуэ щытт, итIанэ къуажапщэмкIи апхуэдэ зы ягъэуват. Ахэр иджыпсту хуэдэу си нэгум щIэтщ, - жеIэ дадэ Iумахуэм. И гущIэм щигъэва гуауэр и нэгум къищу, ар псэкIэ зыхэпщIэу, нэгъуэжькъэ дахуэу нэужь, ди гур псэужат, дызэрщыщIэныбжьэжри дызэрымыжэкущIалIэри тщIыгъупщэжат. Дэ хьэзабрэ бэлыхьу тшэчар къыпхуэмыIуэтэну куэдыщ, фэ Тхьэм фыкъихъумэ! Ди гущхьэм дыркъуэу кънтенащ а зэман хьэлъэр. ГущIэгъуншэ зауэм и лъэужьыр зэбгъэзэхуэжынырыр, Iуэхущыгъуэр, хъуащIэжынIыр, зыщIэгъэхъэ-щIэлъэхъуэ... Iуэхур зыгъэзэфIэныр гугъут. Хэтса хьэцэпэцэ тIэкIуэр уэгъу къэхъури ирисхьэжат. Ауэ цIыху гуащIафIэр хыщIэлэнджэжахэм гугъуехьым, дыпэщIэтащ дыкъимыIэкIуэу. Гъащiэ щыкъыкIэ, лъэпощхьэпо куэдым и щIыкIуэ хэкIуэдэкI, хуэдэ щыуэкIуэ, Iуэху зыгъэзэфIэныр куэдым... Iэщэ зыщIэгъэдэкIыгъуэ, гукъымыфIэныр...

Iэмалынш Iуэху хуэздэжыри, гугъэ жыIэкIэ, гукъыдэжь ди ныбжьэгъу дыгъэмыкуэхэр уай къэзщIыгъущ, сыкъэзышыIэщэр... Дауэ къэтщыхъуами, гу зетщIэкIыфащ.

Дызэрыхъуным дызэрыщыгугъар нэхъыбэу зэщIэтэджэрт. ЛэжьыгъэлIыжьхэм, сэлэт щхьэхуэ хъуахэм я щхьэр, псори зэкъуэуви... Нэхъыжьхэм я чэзу нэхъыщIэхэм къыщтащ. А зэманым лэжьакIуэ ди гъусэ ди къуажэ цIыхухэм зыкIэ Iуэху лъытэрт... зэрышхэн щыIэтэкъым, а ди нэхъыжьхэм, нэхъыщIэхэм.

ЗэрыбынiплIыхъурти, къыхэжьэпхъыкIауэ диIэр си къуэш нэхъыжьыр арати, Хэкур зыхъумэжыну тэджа адрей ди лIыхъужьхэм я гъусэу зауэм Iухьащ. Ди адэм и ныбжьыр зэрыхъуэтам щхьэкIэ ямыгъакIуэу къагъэнат, къуажэм дэлъ мылькур зыхъумэну къыдана закъуэтIакъуэм ящыщу. ТIэкIу дэкIри, си къуэш нэхъыжьыр зэрыхэкIуэдамкIэ тхылъ къытIэрыхьащ. Ар си адэ-анэм хуабжьу гущIыхьэ ящыхъуат, абы иужькIэ си адэр куэдрэ псэужакъым. ЗэрыбынищIыр цIыкIу-цIыкIу защIэу ди анэм дыкъыхуэнати, дызэдэIэпыкъуурэ дыкъэхъуащ, гугъехьхэм къикIуэт жыхуэпIэр дымыщIэу дапэщIэтащ. Нэхъыжьыфl ди япэ итахэр зэрыдмыгъэкIыгъэтыным дыхущIэкъуу, ди адэм и уцIие IущIэгъ ди гум илъу дыпсэуащ. «Псэм ипэ - напэ!» пасэрей псалъэжьыр дыкъэзылъхуахэм ди тхьэкIумэм ирагъэкIакъым. ДыщIыкIым щыгъуэ, пщыхьэщхьэм дызэхуэсыжамэ, ди анэм къуажэхыкIэ, псынщIэрыпсалъэхэкIэ цIыкIухэр дызэригъэуэрт. Усэ, IуэтэжхэмкъытхуедэIэрт, зыдигъэгъащIэрт. Школым къыдат дерсхэр ди анэм къыддищIыжырт, ауэ дызэрдэжи тхылъ, дызэрытхэн тхымэу дызэримыIэм къыхэкIыу къызэрымыкIуэу гугъу дехьащ.

ЕбгъуанэклассымсикъыщIэкIри, си анэм сыдэIэпыкъун папщIэ колхозым сыхыхьащ, нэхъыжьхэм я IэпыдзэлъыдзэуIуэхуэ кIуэдри сылэжьащ. Ауэрэ си ныбжьыр армэ кIуэгъуэм щынэсым, къэралым кIулыкъу хуэсщIэну сраджащ. Украиным илъэсищкIэ щесхьэкIащ си къулыкъур. Абы сыкъикIыжа нэужь, Бахъсэн а зэманым тракторым зыщагъэхуазэу дэта еджапIэр къэзуxащ, къуажэм агъэзэжри, колхозым пенсэ сыкIуэу сытIысыжыху сыхэтащ трактористу, - жеIэ дадэ Iумахуэм.

Узыпэрт IэнатIэр хьэлъэми, гум зыщIигъэпсэхужыр уи унагъуэ къыпхуаIэ лъагъуныгъэр псэкIэ щызыхэпщIэм и дежщ. АскэрбийрэищхьэгъусэМелихьанрэбынилплI зэдапIащ зыхуей хуагъэзащ, ирагъэджащ. Аскэрбий и унагъуэ дахэр зэгурыIуэрэ зэдэIужу къогъуэгурыкIуэри, дохъуэхъу нэхъыжьыфIым быным я быныжхэм я гуфIэгъуэ илъагъуу Шырытхэ я жьантIэм куэдрэ дэсыну.

НЭЗРЭН Раисэ.

Унагъуэр зэтезыIыгъэр

Унагъуэ зэгъэпэщын, сабий къэгъэхъун, псэупIэ ухуэн - ди зэманым куэдым я дежкIэ ахэр гъэунэхуныгъэ пэлъытэщ. Ауэ къэралым Iэмал зэмылIэужьыгъуэхэр зэпымыууэ къегупсыс унагъуэщIэхэр зыхуей хуэзэн папщIэ.

УНАГЪУЭ зыхуэгъэзащIэхэм сыхуэным дыщытепсэлъыхькIэ, нэхъыбэрэ зи гугъу тщIыр ахъшэрщ е псэупIэрщ. Ауэ унагъуэр зэтезыIыгъэр абы и закъуэкъым, нэгъуэщI лъэныкъуэкIи ар щIэгъэкъуэн хуэныкъуэ мэхъу - псоми я зэхуэдэ пщIэпIэнэхъэхэм тету, зэхэщIыкI яIэу, зэгуэуфэ зэгъэузу пхыкIыфу щытыныр. Унагъуэ къалэнхэр зэхуэгуэшын, сабийр цIыхухъуэм цIыхубзым зэхуэдэ ягъэсэн хуей зэрыхъур, языныкъуэхэр къерегъэкIуэтых.

Къэхъутэныгъэхэм къызэрагъэлъэгъуэмкIэ, нэхъ щIэх-щIэхыурэ фIыщIэ зэхуэзыщI зэщхьэгъусэхэм я деж зэгурымыIуэр лъэныкъуэ егъэза щохъу. Ди зэманым жылагъуэри унагъуэ быдэхэм хуэныкъуэщ. ЗэхущытыкIэ гуапэр щIэблэм гъэсэныгъэ жэуаплыныгъэмрэ я лъабжьэу къагъэлъагъуэр. ЗэщхьэгъуситIым я зэхуаку дэлъ зэгурыIуэр я Iуэху бгъэдыхьэкIэхэр щызэтехуэкIэ, унагъуэм и къэкIуэнур дахэщ. ДызыщIэпсэлъыхьхэр сэбэп хуэхъуну зы Iуэху къыдиагъэ Къэбэрдей-Балъкъэрым щрагъэжьащ. Ар унагъуэ зыхуэгъэзащIэхэм защIэгъэкъуэным хуэгъэпсауэ «Унагъуэ 360°: игъащIэкIэ дызэгъусэу» зыфIаща Iуэхурщ.

Ар зи жэрдэмыр «Гармония» IуэхущIапIэрщ, КъБР-м Лъэпкъ Iуэхухэмрэ жылагъуэ проектхэмкIэ и министерствэм и дэIэпыкъуныгъэкIэ ягъэзащIэ. Къызэгъэпэщакiуэхэм къызэрыжагъэщыжымкIэ, Iуэхур хуэунэтIащ зэщхьэгъусэ ныбжьыщIэхэр зэгурыIуэ-зэдэIужьу, я гупсысэхэр зэтехуэу зэдэпсэуныр щIагъэхъуэн яхузэхуным, хабзэ хъуа унагъуэ лъапIэныгъэхэр егъэгъэбыдэным, зэгурымыIуэ я зэхуаку къыдэмыхьэхуэныркIэ щIыкIэ пIэкIэм щыгъэгъуэзэным. Псэхуэгъуэр щIагъэгъэзэхьэ, абыхэм «Унагъуэ 360°»-м папщIэ зэхалъхьащ дерс нэрылъагъу кIэщIхэр.

Ди къэралым и МАХ мессенджерым чатбот хэха къыщызэIуахащ. Абы и фIыгъэкIэ мы Iуэхум хэтхэм, я цIэ-унэцIэр мыгъэбелджылауэ, зыщагъэгъуэзэфынущ унагъуэм илъынкIэ хъуну зэгурымыIуэр къызыхэкIым. КъищынэмыщIауэ, унагъуэ психолог пажэхэм пщIэншэу я чэнджэщ щедэIуэфынущ. Псори зэхэту мы Iуэхум цIыху 800-м щIигъу къызэщIрагъэубыдэну я мурадщ, зэщхьэгъусэ 40-м нэхъ зыхуэныкъуэмкIэ дэIэпыкъунущ.

«Унагъуэм и гъащIэр зыхуэдэнур елъытащ япэ илъэсхэм. А пIалъэр зэщхьэгъусэ ныбжьыщIэхэм гугъуехьхэм хэкIыпIэ къыщыхуамыгъуэтыфыр, нэхъыбэрэ зэгурымыIуэ яку къыщыдэхьуэр. Арыщи, апхуэдэхэм мы IуэхумкIэ дэIэпыкъуэгъу дахуэхъуфыну къыдолъытэ, - къыхегъэщ зи гугъу тщIы лъэныкъуэр зыунэтI Накуэ Алинэ. - Унагъуэ щIэхэм едгъэлъагъуну дыхуейщ зэныбжьэгъу къэхъуамэ, ар занщIэу уцIыз зэфIэгъэдэкIыжын щхьэусыгъуэу зэрыщымытыр, атIэ зэгуэсу кэкIыпIэхэм зэрегупсысыпхъэр. МАХ мессенджерым иIэ чат-ботым деж зэщхьэгъусэхэм тыншу къыщагъуэтынущ зэхуаIэ гуныкъуэгъуэхэр зэрырагъэкIуэтэкIыныну, гуапагъэ я зэхуаку дэлъу яIэу зэрыхъу куэдкIэ зэрызэдэпсэунум и «щэхухэр».

Унагъуэ IуэхухэмкIэ IэщIагъэлIхэм я дерсхэм едэIуэну хуей дэтхэнэ унагъуэщIэми пщIэншэу зрагъэтхыфынущ. Абы щхьэкIэ МАХ-м иIэ «Унагъуэ компас» чат-ботым уихьэн фIэкIа хуейкъым.

БАГЪЭТЫР Луизэ.

«Дыгъужьыкъуейм» и хьэщIэщыбжэр зэIуех

Аушыджэр (Дыгъужьыкъуей) къуажэм щауухуащ адыгэ хьэщIэщ екIу. Лъапсэм ит унэр пасэрейм хэлъа хабзэм тещIыхьауэ къызэгъэпэщащ. Адыгэ жьэгур, абы щыфIэдза лъахъшыр, ятIэ лъэгур, ятIагъуэкIэ яйуэ сэху хужь зратыжа блынхэр, адыгэ шхыныгъуэхэр зытет Iэнэ лъакъуищхэр, тетIысхьэпIэхэм телъ мэлыфэ щабэхэр, бзылъхугъэ, цIыхухъу фащэхэр - мыхэр псори адыгэ дунейм, ди тхыдэм, адэжьхэм уезыгъэгупсысщ. ЩIыхьым ущыIэупщIэ пхъэ къутапIэм, чы унэхэм, шы IэпслъэпI фIэдзапIэм... ПщIантIэм дэтщ къуажэм и нэхъыжьхэр, адыгэ фащэкIэ хуэпа щIалэхэр, пщэфIапIэмкIэ и макъ къыщIоIукI щхьэлъащIэхэм, адыгэ уэрэдыжьхэр, макъамэ щабэр хьэуам хозэрыхь... Адыгэ гъащIэм ухэтщ, блэкIар уи гупэ къиту!

Телевиденэм и корреспондент Щоджэн Лаурэ къегъэпсальэ Слъон Алим и анэ Светэ.

Тэмазэ Руслан, Умэт Мурат, Хьэмырзэ Ахьмэд, Слъон Алим.

АДЫГЭ унэм и бжэр зэIуахащ хьэщIэщым и хабзэ дахэхэр нэIурыт къащIу. КъызэхуэсащI къуажэдэсхэр, хьэщIэхэр. Абыхэм теплъэгъуэу иралъэгъуащ адыгэм къыдекIуэкIыу щыта зы хабзэ: Ингушым къикIа щIалэхэр хьэщIэщым къеблэгъащ, бысымым къану иратыну щIалэ цIыкIур ящIыгъуу. Ахэр пщIантIэм къыдаш, асыхьэту къауззэ Iэнэ лъакъуищым пэрагъэтIысхьэри, бысымым и гуэнэгъуу псэу ныбжьэгъу щIалэхэм [illegible]

Къеблэгъахэм захуигъэзащ бысымым - хьэщIэщым зыхуэ Слъон Алим.

- Иджь-ижьыж лъандэрэ адыгэм и бжэр хузэIухащ хьэщIэм. Адыгэ бысымым деж хьэщIэр зыхуей щыхуэзэрт, хъума щыхъурт, гулъытэр пщIэрэ щигъуэтырт. Нобэ зи бжэр зэIутха хьэщIэщыр къыщIэддгъэпэщами и щхьэусыгъуэр ди нэхъыжьхэм яхэлъа хабзэхэмрэ, фIыкIэлъыдгъэплъыжыну, блэкIам, щыIа псэукIэм хэлъа хъугъуэфIыгъуэхэм федгъэгупсысыну. Иджыстурэй теплъэгъуэм зэрыхуэкIэ къыщыдгъэлъэгъуэащ ди нэхъыжьхэм яхэлъа хабзэхэм щыщ. А зэманым Кавказым къыщекIуэкIа хьэщIагъэм фыкIэлъыдгъэплъыжынырщ дызыхэтар. Нобэ ди хьэщIэщым и бжэр зэIутхащи, дапщэщи фыкъеблагъэ, фыдигуапэщ! - жиIащ абы.

- ХьэщIэ лъапIэхэ! 19-нэ лIэщIыгъуэм щыIа адыгэ унэм и ухуэкIэу щытам тещIыхьауэ Къэбэрдей-Балъкъэрым япэу къыщызэIуаха «Дыгъужьыкъуей» хьэщIэщым и бжэр зэIухащ. Мы Iуэхум и щхьэусыгъуэ дахэщ адыгэ хабзэмрэ щэнхабзэмрэ къэIэтыжыныр, тхыдэм и лъагъуэм гупсэхуу дриплъэжыныр. Ар сэбэп хъунущ щIыналъэм къеблагъэхэр адыгэм яIа щыIэкIэ-псэукIэм щыгъэгъуэзэнымкIи, ди адыгэ щIэблэр лъэпкъ гупсысэм ешэлIэнымкIи. ДяпэкIэ хьэщIэщым щекIуэкIынущ Iуэхугъуэ дахэхэр: гуфIэгъуэ дауэдапщэхэр, спорт зэхьэзэхуэхэр, нэгузегъэужь пшыхьхэр. ХьэщIэщым и пщалъэщ зыгъэпсэхуныр, узыншагъэр егъэфIэкIуэныр, щIэныгъэ зэгъэгъуэтыныр! - жиIащ Iуэхур езыгъэкIуэкIа «Астра-Сфера» щIэныгъэ-къэхутакIуэ медицинэ институтым гъэсэныгъэмрэ щIалэгъуалэ политикэмкIэ и унафэщI Къэбарт Астемыр. АдэкIэ абы я цIэ кърииIуащ лъапсэр ухуэныр гукъэкI зыщIахэм, дэIэпыкъуэгъу хъуахэм. Iуэхур яублащ хьэщIэщым и бысым Слъон Алимрэ медицинэ щIэныгъэхэмкIэ доктор, профессор «Астра-Сфера» институтым щIэныгъэ къэхутэныгъэ лэжьыгъэхэмкIэ и проректор Умэт Муратрэ. Iуэхум я гуащIэрэ гулъытэрэ халъхьащ къулыкъущIэхэм, къуажэ администрацэм, хьэрычэтыщIэхэм, артистхэм, щIалэхэм я ныбжьэгъухэм. ФыщIэшхуэ яхудощI Iуэхур ублэнымкIэ щIэгъэкъуэн къытхуэхъуа Къанокъуэ Арсен - КъБР-м и лIыкIуэу ФедерацэмкIэ Советым хэтым, «Астра-Сфера» щIэныгъэ-къэхутакIуэ медицинэ институтым и ректор Щоджэн Эдуард сымэ.

Зэхыхьэм къыщыпсэлъащ Слъон лъэпкъым я нэхъыжь Валерэ. Абы жиIащ мы Iуэхум лъэпкъым дежкIэ мыхьэнэшхуэ зэриIэр. Ди адэжьхэм я псэукIар, зэрахьа хабзэр, ягъэлъэгъуа лIыгъэр, нэгъуэщI лъэпкъхэм хуащIу къекIуэкIа пщIэр къэгъэлъэгъуэным пэрыува щIалэр и лъэпкъым и къызэрыгушхуэр, чэнджэщкIэ, гулъытэкIэ, мылъкукIэ абы къыдэIэпыкъуахэми фIыщIэ яхуищIащ, хьэщIэ зэрагуапэр къыхигъэщащ.

- Алим мурад дахэхэр иIэщ. ЩIалэгъуалэр хабзэм хигъэсэну, адыгэм къадекIуэкI IэщIагъэлэпщIагъэр къарищIыкIыну, игъэгушхуэну и гугъэщи, Тхьэм къыхузэпищэ! - жиIащ абы.

- Ди къуажэм хьэщIэщ щыIэн хуейщ. Кьэбэрдей-Балъкъэрым, Аушыджэр къуажэм дежкIэ мы Iуэхур куэд и уасэщ. Зэман кIэщIым къриубыдэу мы лъапсэ дахэр къызэгъэпэщыным тегушхуа и гурылъыр екIуу къызэхуигъэува Слъон Алим фIыщIэ хузощI. Шэч къытехъуркъым мы щIалэм Iуэхур адэкIэ зэригъэкIуэтэнум, лъэпкъым хуэщхьэпэн куэд мыбдеж зэрыщилэжьынум, - жиIащ Къэбэрдей-Балъкъэр аграрнэ университетым и ректор, юридическэ щIэныгъэхэмкIэ доктор [illegible] Заурбий.

АдэкIэ псалъэ иратащ УФ-м щыIэ зиIэ и дохутыр, медицинэ щIэныгъэхэмкIэ кандидат, «Астра-Сфера» институтым хирургиемкIэ и кафедрэм и унафэщI Щоджэн Ахьмэд. Абы къыхигъэщащ мы адыгэ хьэщIэщыр дяпэкIэ зэхуэсыпIэ дахэу зэрыщытынур, гъунэгъу республикэхэм, къалэшхуэхэм къикI зыплъыхьакIуэхэм ди щIыналъэм къыщIытрагъэзэжын щхьэусыгъуэ дахэ ар зэрыхъунур.

- Ди дуней тетыкIэр, цIыху хэтыкIэр, гупсысэкIэр, акъылыр, пщIэр быдэу епхащ лъабжьэ тхуэхъуам, дыкъыщыхъуа унэм. Мы адыгэ унэр Iуэху дахэ куэдым щIэдзапIэ яхуэхъуну сохъуапсэ. Си гугъэщ, мы хьэщIэщыр и щхьэусыгъуэ дахэу Аушыджэр къуажэм и цIэр фIыкIэ къраIуэ зэпыту екIуэкIыну, - жиIащ Ахьмэд.

АдэкIэ къэпсэлъащ Ингуш Республикэм къикIа хьэщIэ, жылагъуэ лэжьакIуэ Нальгиев Хъусен.

- Си ныбжьэгъуфI Слъон Алим адыгэ хьэщIэщ екIу зэрищIам срогушхуэ. Сыщыгъуазэщ мы щIалэм дапхуэдиз гуащIэ мы ухуэныгъэм ирихьэлIами. А псом нэхъыщхьэжращи - и псэм щыщ хэлъщ ухуэныгъэм, и IэкIэ елэжьащ, апщIондэхункIи куэдым зыщигъуазэурэ. Нэхъыбэ дыдэу дызыщыгуфIыкIри?! Мы унэр щIалэгъуалэм кIуапIэ яхуэхъунущ, мыбдеж хабзэм зыщыхуагъэсэнущ, Iуэху зехьэкIэм щыкIэлъыплъынущ, зыщаужьынущ. Мы Iуэху дахэм нобэ дызэрыхэтри, абы папщIэ гъуэгу къызэрызэпытчари дэркIэ щIыхьщ, - жиIащ хьэщIэм.

Умэт Мурат жиIащ КъБКъУ-м, «Астра-Сфера» институтым, «Призвание» еджапIэм къабгъэдэкIыу зэхыхьэм къызэрыщыпсалъэр, Слъон Алим щIыгъуу адыгэ унэр ухуэным зэрелэжьам зэрыригушхуэр. «Астра-Сфера» медицинэ институтым и ректор Щоджэн Эдуард къыбгъэдэкIыуи унэр зыухуахэм, аушыджэрдэсхэм ехъуэхъуащ, къекIуэлIахэм фIыщIэ яхуищIащ.

- Адыгэ хьэщIэщым мыхьэнэшхуэ щигъэзэщIэнущ адыгэ дунейм. Псом хуэмыдэу ар ехьэлIащ ди щIэблэм я гъэсэныгъэм, щэнхабзэм, тхыдэ щIэныгъэм. КъыхэзгъэщIыну сызыхуейращи, зи блэкIар зыщыгъупщэ лъэпкъым къэкIуэн иIэкъым. Дунейм зыщыпхъумэжынумэ, уи бзэр, хабзэр, щэнхабзэр пхъумэн хуейщ. Астемыр зэрыжиIащи, мы адыгэ унэм игъэзэщIэну къалэнхэм ящыщщ зыгъэпсэхуныр, узыншагъэр хъумэныр, щIэныгъэр. «Узыншагъэр хъума хъуным сыткIэ тещIыхьа хьэщIэщыр?» - жызыIэни щыIэу къыщIэкIынущ. ЦIыхур и лъэпкъ щэнхабзэм тетмэ, фащэ зыщигъагъмэ, адыгэ шхыныгъуэхэр, ерыскъы узыншэр къыхихмэ, апхуэдэм и узыншагъэр зэрефIэкIуэнум шэч хэлъкъым. А мардэхэм тет цIыхухъухэр нэхъ Iэчлъэчуи щытынущ, я псэри псыхьа хъунущ.

Аушыджэр къуажэр, республикэр, Урысейр Тхьэм иригъэфIакIуэ! - жиIащ Умэтым.

- Сыту гухэхъуэ ди нэхъыжьхэм махуэ къэс я IуэхущIафэу щытам, щэнхабзэ хъугъуэфIыгъуэу зэрахьам улъэIэсыну! Мис апхуэдэ Iэмал дызэриIэм нэхъри лъапIэ ещI нобэрей махуэр. Нобэ адыгэ унэм кърихьэлIа дэтхэнэми гурэ псэкIэ зыхищIауэ къыщIэкIынущ уадыгэным гупсэхугъуэу хэлъыр. ХьэщIэщым и хабзэхэм ух имыIэу утепсэлъыхьыфынущ. Нобэ дэ мы унэм и жьэгу дыкъыдыхьауэ аращи, дяпэкIэ ар хуабэу щытыну, мы лъапсэм IуэхуфI куэд щекIуэкIыну ди гуапэщ! - жиIащ КъБР-м щIыхь зиIэ и артист Хьэмырзэ Ахьмэд.

Псалъэ иратащ Слъон Алим и ныбжьэгъу, Шэджэм щыщ Тэмазэ Руслан. Ар Алим ехъуэхъуащ и гурылъыфIхэм щхьэкIэ.

«Атэлыкъ» хабзэр щагъэлъагъуэ.

- Мы хьэщIэщыр цIыху кIуапIэ хъуну, гуфIэгъуэ дауэдапщэ куэд щекIуэкIыну Тхьэм жиIэ! Бысымымрэ сэрэ дызэныбжьэгъуфIщ, ди гупсысэр зэтохуэ, дызытеуэршэрыхьын диIэщ. КъекIуэлIахэр Тхьэм иузэщI! - жиIащ абы.

Къэпсэлъащ КъБР-м и цIыхубэ артист Лосэн Тимур.

- Алимрэ Муратрэ зрапщытащ икIи ирагъэжьащ жэуаплыныгъэшхуэ зыпылъ, зи мыхьэнэр къызэрымыкIуэ Iуэхум. «Лъапсэ къахухьащ, унэ иращIыхьащ» - мыращ зы псалъэухам къибгъэзэгъэну иужь уихьэмэ зэрыхъур. Ауэ пасэрей адыгэ лъапсэ ухуэным къепщIэкIыжа лъэпкъ хъугъуэфIыгъуэхэрщэ! Пасэрей адыгэ IэщIагъэхэр мы щIалэхэм къызэрагъэIурыщIэжам дыкIэлъыплъащ мы ухуэныгъэр яухыху. Апхуэдэщ, псалъэм папщIэ, чы зэрахур. Алим чы ихун папщIэ, абы теухуауэ щIэныгъэ зиIэ нэхъыжьхэм ечэнджэщащ, зигъэсащ, нэхъыфIыжращи, къуажэдэс ныбжьыщIэхэри а Iуэхум къыхишащ. Ахьей, къуажэдэс щIалэ цIыкIухэм чы зэрахур, унэ зэрызэрахьэр, блын зэрайр къащIэжа, «щIыхьэху» жыхуэтIэм и мыхьэнэр зыхащIа! Мыбы дэс ныбжьыщIэхэм къагурыIуащ зым адрейм пщIэ (уасэ) иримыту зэкъуажэгъухэр зэрызэдэIэпыкъум зыкIи пхуэмыхъуэжын гурыфIыгъуэ къызэрыхэкIыр. Адыгэ IэщIагъэжьым дихьэха щIалэ цIыкIухэм я лъэпкъ гудзакъэр нэхъри къызэщIегъэушэ абы. Нобэ дэри ди гум хъуапсэ къыщыушащ, дыхуейщ ди къуажэхэм мыпхуэдэ унэ дэтыну! Адыгэ къуажэ къэс - адыгэ лъапсэжь!

Пэжым ухуеймэ, адыгэ лъапсэ ипэжыпIэкIэ ди нэ зэрилъэгъуар куэд и уасэщ. Пэжщ, тхыдэ напэкIуэцIхэм, тхыгъэхэм дыкъыщеджащ, сурэткIэ тлъэгъуащ, ауэ дыщIыхьэу дыщIэс хъууэ ди щыпэлъагъущ. Унэм къытхуищIэри?! Ди блэкIар тегъэщIапIэ тщIыуэ, къэкIуэнумкIэ зыдгъэзэну гъуэтыгъуэ дрегъахуэ. Слъон Алим, Умэт Мурат хуэдэ щIалэхэр лъэпкъым диIэти, мыпхуэдэ гуфIэгъуэ тлъэгъуащ, - жиIащ Тимур.

АдэкIэ хьэщIэхэр ирагъэблэгъащ адыгэ шхыныгъуэхэмкIэ къаузэда Iэнэм. Алим и анэ Светэ и IэщIагъэкIэ пщафIэщ, абы шхыныгъуэхэм я пщэфIыкIэм я гугъу къытхуищIащ. Светэ тедгъэпсэлъыхьащ бын гъэсэныгъэм хэлъ щэхуми, абы теухуауэ езыр зыхуекIуа Iэмалхэми. Сыту жыпIэмэ, лъэпкъ гупсысэ иIэу, Iуэхушхуэхэм зрипщыту, адыгагъэ хэлъу, ныбжьэгъугъэр игъэпэжу щIалэ бгъэсэныр гугъущ.

- Псори къыщежьар адэшхуэм дежщ. Алим и адэшхуэм щIыгъуну, и хъыбархэм щIэдэIуну, кърихьэлъагъур ищIэжыну, упщIэхэр иритыну, зызригъасэхэмкIэ зыхуигъэщIэгъуэну фIэфIт.

Адыгэ хьэщIэщ ищIыну жиIэу и гупсысэ къыщызихьэлIам, хуэзгъэдэхащ, дэсIыгъащ. Ауэ, пэжым ухуеймэ, мыпхуэдэу кърищIэкIынуи си гугъакъым, зыхуей хуэгъэзауэ зы унэ цIыкIуу иухуэн къысфIэщIат. Ауэ къыщIидза нэужь езыри зыIэпишащ, мыбы ирищIылIа дэтхэнэ Iуэхуми и гур хуэмызэгъауэ игъэтIылъакъым. Куэд къыдэIэпыкъуащ, ныбжьэгъухэм, къуажэгъухэм трагъэгушхуащ. Умэт Мурат мы Iуэхум теухуауэ щIалэ гъусэу иIэти, хуабжьу сэбэп къыхуэхъуащ, - жиIащ Светэ.

- Республикэм япэу мыпхуэдэ Iуэху къыщрахьэжьащи, абы ущымыгуфIыкIыу, ар умыгъэщIагъуэу къанэркъым. Адыгэ унэм IуэхуфIхэр щекIуэкIынущ, дяпэкIэ мыр сэбэп хъунущ щIалэгъуалэр гъэсэнымкIэ, адыгэбзэр къагъэIурыгъэIэфIэжынымкIэ. Алимрэ Муратрэ курыт еджапIэхэм щеджэхэр къашэурэ хьэщIэщым зыщрагъэплъыхьынущ, шым ягъэшэсынущ, хьэщIэщым щекIуэкI хабзэхэр ирагъэлъагъунущ. НэгъуэщIу жыпIэмэ, лъэпкъ узыншэу дыщытыным щхьэпэ хуэхъунущ мы Iуэхур, - жиIащ Къэбарт Астемыр.

Къеблэгъахэр хьэщIэщым щIаша нэужь, Слъон Алим тепсэлъыхьащ лъапсэр ухуэным зэрытегушхуам, абы папщIэ нэхъыжьхэм зэречэнджэщам, адыгэ IэпщIэлъапщIагъэм зэрызыхуигъэсам, къыкъуэувахэм и къарур и фIэщ зэращIыжам, мурад дахэхэр зэриIэм. ГъэщIэгъуэн тщыхъуащ адыгэ хьэщIэщыр зращIыхьа щIы кIапэм псынэ къыщIэжыпIэу пщыкIуз хуэдиз къызэрыщагъуэтари. ХьэщIэщым щIэт адыгэ жьэгур Алим езым ищIыжащ. НэхъапэIуэкIэ жьэгу ящIу илъэгъуагъэххэтэкъым, абы и щIыкIэми къыхутепсэлъыхьаIатэкъым, атIэ сурэткIэ илъэгъуахэр къигъэсэбэпурэ елэжьри и гурыгъуазэм щигъэуакъым. ЗэрыжиIэмкIэ, адыгэм зэращIу щытам темыхуэу ищIынIа хуей хъуами, ар къикъутэжурэ, щIэрыщIэу зэригъэзэхуэжащ. Езым къызэрыхигъэщамкIэ, адыгэ жьэгум и хабзэ дыдэм тету зэмыпэщауэ, жьэгур къэтIасхъакъым. Жьэгур зыхуей хуигъэзэху куэдым зыхуигъэсащ, зэрыжиIэмкIэ. КъищIащ хьэщIэщым и инагъым жьэгум и щIыкIэр зэрелъытари, чыр зэраху щIыкIэри, унэр ятIагъуэкIэ зэрайри, абы сэху ептыжыныр уемылIалIэу къызэромыхъулIэри, адыгэ унэр ятIэ лъэгуу щIыщытари.

- ДощIри дощI, хуиту дызэхэтIысхьэу дыщызэхэсын хуэдэу Iэхуитлъэхуиту сщIащ унэр. Жьэгур адыгэ унэм и джэлэсщ. Аращ мы жьэгур дэщIеиным къызэрымыкIуэу дыщIегугъуари. Гу лъывэзгъэтэну сыхуейт лъахъшым фIэлъ шыуанми. Мыр 16-нэ лIэщIыгъуэм къыхэкIащ, Умэт Мурат и тыгъэщ, Щоджэнхэ зэрахьэу щыта шыуаныжь дыдэщ, гъуаплъэм къыхэщIыкIащ. Дэп хъуаскIэ зытIущ жьэгум дэлъмэ, абы пхъэ тызолъхьэри, езыр къызэщIостыж. Бжэр щыIупхкIэ, жьэгум и зыщIыкIэр, абы Iугъуэр зэрыщызекIуэр гъэщIэгъуэнщ. Жьэгум и бгъуитIымкIэ нал теплъэр зиIэ тIэтыкIыпIэхэр зэриIэр фолъагъуххэ - мис абы зэтриублащ Iугъуэм и кIуэкIэ тэмэмыр. Жьэгум и Iугъуэ икIыпIэр зэрыщытын хуейри?! Зы щIалэ ес тыншу икIыфу! Махуэ ебгъуанэ хъуауэ нэху сыкъыщокI хьэщIэщым - унэм и хьэлым зытызогъахуэ. Ди адэжьхэм сыт хуэдэ Iуэху ящIэми, акъыл халъхьэрт. Сэ, псалъэм папщIэ, си гугъащ мы хьэщIэщыр цементкIэ къизгъэжыкIыу, иджырей зэманым и Iэмалхэм ящыщ къэзгъэсэбэпыну, къизгъэжыкIащ икIи. Ауэ къистхъыжу, ятIэ лъэгу сымыщIыжауэ, лъэгур изэгъакъым. Чы зэрахум и Iэмалри къэзгъэIурыщIащ. Нэхъыжьхэм селъэIуащ сыщагъэгъуэзэну, сагъэлъагъуну. Ди адэшхуэм зэрихуу щыта Iэмалрат сызыхуейри, апхуэдэу схуащ чыхэр. ЗэпыхукIыпIэ къэс дапхуэдиз кIыхьагъыу дэлъыр жыпIэмэ, уи лъакъуэ лъэдакъэм къыщыщIэдзауэ, лъапэмкIэ узытеувэм нэс къыбопщри, ар зы пычыгъуэщ. Апхуэдэ защIэурэ схуащ унэ блыным кIэрыупсеяхэри, лъапсэр къызэрыхухьари.

ЩIапIэр гектарищ мэхъу. ГъэщIэгъуэнракъэ, мы щIым псынэ пщыкIуз щыIэу къэтхутащ. Къамыл щокI екIуэкIыу, атIэ къамылыр щыкIым псы щыIэкъэ! Псынэм и жагъуэ дымыщIыу, дыхуэсакъыпэу деIусэу аращ, «Iэ дэтлъэу» жыхуаIэм хуэдэу.

ХьэщIэщт си хъуэпсапIэри, зы пасэрей адыгэ лъапсэ сщIащ. Иджы схузэфIэкIмэ, зы адыгэ къуажэ сыухуэныр си хъуэпсапIэщ, - жиIащ Алим.

ХьэщIэщым къеблэгъащ биологие щIэныгъэхэмкIэ доктор Щхьэгъэпсо Сэфарбий.

- Алим и адэшхуэ Слъон Жэмалдинрэ си адэ Щхьэгъэпсо Хьэсэнбийрэ зэдэлъхузэшыпхъум я бынщ. Мы Iуэхур Алим къызэрырихьэжьэрэ илъэс зыщыплI мэхъу. Абы гуащIэу хэплъхьам, уи IэкIэ уигу хуэбгъэзагъэу узэрелэжьам сыщыгъуазэщи, Тхьэм адэкIи уи мурадхэр къыпхузэпищэ. - зыхуигъэзащ абы Алим. - Куэд къыбдэIэпыкъуащи, дэтхэнэми фIыгъуэр къыхуищIэ. УщIалэфIщ, ущхьэхыркъым, гукъэкI уиIэщ. Мыпхуэдэ лъапсэжь щIы нэщIым ипщIыхьыну уигу къэкIыныр адыгэлIым и хьэлщ. Лъэпкъым щхьэкIэ гудзакъэ узэриIэм и щыхьэтщ уи IуэхущIафэхэр, - жиIащ Щхьэгъэпсом. Адыгэ хьэщIэщым тхылъ щIэлъын хуейуэ къилъытати, адыгэ тхыдэм, бзэм, лъэпкъым теухуа тхылъ зыбжанэ тыгъэ хуищIащ Алим.

Адыгэ Iуэхур макъамэкIэ, къафэкIэ, уэршэркIэ зэхуащIыжащ. ДяпэкIэ лъапсэм Iуэхугъуэ зэхуэмыдэхэр зэрыщрагъэкIуэкIынур, къуажэдэс щIалэгъуалэр гъэгушхуэным тещIыхьа зэIущIэхэр къызэрыщызэрагъэпэщынур, адыгэ зэхуэсыпIэ зэращIынур жаIащ. «Дыгъужьыкъуей» хьэщIэщыр цIыху кIуапIэ хъуну ди гуапэщ.

Лосэн Тимур, Щхьэгъэпсо Сэфарбий, Слъон Алим.

«Адыгэ цIыкIу»-м и тыгъэр.

Тхыгъэри сурэтхэри
ГУГЪУЭТ Заремэ *ейщ.*

● УФСБ-м къет

Ахъшэ яхуиутIыпщырт

Урысей ФСБ-м и управленэу КъБР-м щыIэм, КъБР-м щыIэ МВД-м я лэжьакIуэхэм къызэпаудащ илъэс 51-рэ зи ныбжь налшыкдэсым илэжь хабзэншагъэр. Абы экстремизмэм пыщIахэм ахъшэ яхуиутIыпщырт.

ЭКСТРЕМИЗМЭМ пыщIауэ судым къилъыта икIи фейдэ къегъэщIыным емыпха IуэхущIапIэу Урысей Федерацэм щылэжьэну хуит ямыщIам и счетым ахъшэ игъэхьащ абы.

КъБР-м и Налшык къалэ судым и унафэ къару зымыгъуэтам ипкъ иткIэ суд зытращIыхьар къуаншэу къалъытащ УФ-м и УК-м и 282.3-нэ статьям и 1-нэ Iыхьэм къыщыхьа щIэпхъаджагъэмкIэ. Абы ямыгъэтIысу илъэси 3 тралъхьащ, зы илъэскIэ зыщIэгупсысыжыну хуагъэуври.

ЗыхащIэж текIуэныгъэм и IэфIагъыр

● Футбол

«Ангушт» (Нэзран) - «Спартак-Налшык» (Налшык) - 1:2 (1:1). Нэзран. Аушев Р. и цIэр зезыхьэ стадион нэхъыщхьэ. ФокIадэм и 12-м. ЦIыху 226-рэ еплъащ.

Судьяхэр Коков (Къэзан), Черепнёв (Москва область), Лукашёв (Ленинград область).

«Ангушт»: Хаштыров, Абубакаров, Гарисултанов, Хамхоев, Агасян, Бабаханов (Оздоев, 83), Ахильгов, Зайнаваов, Алиев, Тутаев, Аушев (Ибрагимов Р., 58).

«Спартак-Налшык»: Къумыкъу, Гирзишев, Балъкъыз (Черкесов, 64), КIэдыкIуей, Пириев, Тут (Селяев, 64), Малкандуев (Пекъу, 81), Гъуэгузокъуэ, ХьэцIыкIу (Ивашин, 75), Ибрагимов М., Лысенкэ (Iэпщацэ, 75).

Топхэр дагъэкIащ: Ибрагимов М., 11 (0:I). Алиевым, 20 (1:1). Пириевым, 74 (1:2).

Дагъуэ къыхуащIащ: Абубакаровым.

ЕпщыкIузанэ дакъикъэм КIэдыкIуейм пенальти худэгъэкIакъым.

УРЫСЕЙ Федерацэм футболымкIэ и етIуанэ лигэм и «Б» дивизионым и Япэ гупым щекIуэкI зэхьэзэхуэм и иужь зэIущIилIым зы очко закъуэ фIэкIа къыщызымыхьыфа «Спартак-Налшыкым» адэкIэ къыпэщылът Ингушым, Адыгейм, Дагъыстэным я командэхэм кIуауэ ядэджэгуну. Гугъущ абыхэм я деж щытыкIэр щебгъэфэкIуэжыну, ауэ пхузэфIэмыкIынкъым, зэфIэкI лъагэ мы гъэм къызэрамыгъэлъагъуэр къэплъытэмэ.

Япэу къыщыщIадзар Нэзранщ. Абы и «Ангушт»-ми иужьу щытекIуар щыгъупщэжат икIи турнир таблицэм щаIыгъ увыпIэм ар наIуэу къигъэлъагъуэрт. АрщхьэкIэ зыщыгъэгъупщэн хуейтэкъым «Спартак-Налшыкыр» Мархиев Умар и гъэсэнхэм иужь илъэсхэм хуабжьу къытехьэлъэу зэрыдэджэгур. ЖыпIэну ирикъунщ блэкIа зэIущIитхум ящыщу плIым зэрыщызэтемыгъэкIуар, нэгъабэ Налшык къэкIуауэ 0:4-уэ къызэрыхигъэщIар. А псори ухэзыгъаплъэт, ауэ, сыт щыгъуи хуэдэу, иджы Iуэхур щызэхэкIынур аргуэру джэгупIэ губгъуэрат.

«Спартак-Налшыкым» икъукIэ зэщIэкъуауэ зэIущIэр иригъэжьащ. Хэт ищIэн, нэхъ гушхуэныгъэ къаритагъэнщ зыкъом щIауэ мыджэгуа я гъуащхьэтет Къумыкъу Аслъэнбэч къазэрыхыхьэжам. Ар, дызэресауэ, сыт щыгъуи IэкIуэлъакIуэт икIи зэпIэзэрытт.

Куэд дэмыкIыу ди щIалэхэм я ебгъэрыкIуэныгъэм пенальти къахуилэжьащ, хэгъэрейхэм ар къыщызэтрагъэувыIэм футбол хабзэр къызэрызэпаудам къыхэкIыу. Метр пщыкIузым и деж бгъэдыхьащ КIэдыкIуей Хьэким икIи лъэщу зэуа топым «Ангуштым» и гъуащхьэтет Хаштыров Гелани кърригъэгъэзащ. Ди насыпти, абы япэу лъэIэса Ибрагимов Магомед бжыгъэр къызэIуихащ.

Япэ ища налшыкдэсхэр мащIэу сабырыжащ. Ар нэзрандэсхэм Iэзэу къагъэсэбэпащ икIи мыгувэу Алиевым хигъэщIащ Къумыкъум и гъуэр. Иджы аргуэру псори щIэрыщIэу къыщIэдзэжын хуейт.

Джэгум и етIуанэ Iыхьэми «Спартак-Налшыкыр» щынэхъыфIащ. Ар нэхъыбэрэ ебгъэрыкIуэрт, къыхэжаныкIынми нэхъ пэгъунэгъут. Апхуэдиз жыджэрагъым икIэм-икIэжым ехъулIэныгъэ къахуихьащ. Малкандуев Алихъан угловой къыхита иужькIэ Пириев Магомед щхьэкIэ дигъэкIа топым ди щIалэхэм текIуэныгъэ 2:1-уэ къахуихьащ.

Щэбэт кIуам зэхэта адрей зэIущIэхэм къахэгъэщхьэхукIыпхъэщ Черкесск щыIар. Абы щызэпэщIэуват щIыпIэ «Нартымрэ» Мейкъуапэ къикIа «Дружба»-мрэ. Адыгейм и футболистхэм я насып къикIащ икIи 1:0-уэ текIуэныгъэр яхьащ.

БлэкIа джэгугъуэм хэтакъым зэхьэзэхуэм щыпашэ «Севастополь»-р. Ар къигъэсэбэпу абы пэгъунэгъу зищIыфыну Iэмал къыхукъуэкIат кIэщIу яужь къит «Ростов-2»-м. АрщхьэкIэ 0:5-уэ и стадионым къыщыпикIуэтащ Луганск и «Заря»-м. Куэд зыпэмыплъа Iуэхугъуэщ Дон Iус Ростов а къыщыхъуар.

Иджы «Севастополь»-м гъунэгъу дыдэ хуэхъуащ Донецк и «Шахтёр»-р. Ар Песчанокопскэм къикIа «Чайка-М»-м текIуащ.

АдэкIэ щыгъуазэ фыхуэтщIынщ Урысей Федерацэм футболымкIэ и етIуанэ лигэм и «Б» дивизионым и Япэ гупым щекIуэкI зэхьэзэхуэм и зи чэзу джэгугъуэм кърикIуа бжыгъэ псоми: «**Победа**» (Хасавюрт) - «**Астрахань**» (Астрахань) - **2:1**, «**Шахтёр**» (Донецк) - «**Чайка-М**» (Песчанокопскэ) - **4:2**, «**Кызылташ**» (Бахъчисарай) - «**Рубин**» (Ялтэ) - **2:0**, «**Нарт**» (Черкесск) - «**Дружба**» (Мейкъуапэ) - **1:0**, «**Ростов-2**» (Дон Iус Ростов) - «**Заря**» (Луганск) - **0:5**, «**Динамо-2**» (Мэхъэчкъалэ) - «**Нефтяник**» (Избербаш) - **0:1**.

Урысей Федерацэм футболымкIэ и етIуанэ лигэм и «Б» дивизионым и Япэ гупым щекIуэкI зэхьэзэхуэм и зи чэзу джэгугъуэр щэбэт къакIуэ, фокIадэм и 19-м, зэхэтынущ. А махуэм «Спартак-Налшыкыр» Адыгейм и къалащхьэм щыIущIэнущ Мейкъуапэ и «Дружба»-м.

ХЬЭТАУ Ислъам.

Урысей Федерацэм футболымкIэ и етIуанэ лигэм и «Б» дивизионым и Япэ гупым зэхьэзэхуэр зэрыщекIуэкIыр

	Командэхэр	Дж.	Къ.	З.	ФI.	Т.	О.
1.	**«Севастополь»**	**21**	**16**	**2**	**3**	**38-17**	**50**
2.	**«Шахтёр»**	**22**	**15**	**4**	**3**	**46-22**	**49**
3.	**«Ростов-2»**	**22**	**14**	**4**	**4**	**45-21**	**46**
4.	«Победа»	21	11	3	7	40-28	36
5.	«Кызылташ»	22	10	4	8	38-30	34
6.	«Рубин»	21	9	7	5	29-21	34
7.	**«Спартак-Налшык»**	**21**	**8**	**7**	**6**	**29-21**	**31**
8.	«Нарт»	21	9	3	9	27-20	30
9.	«Дружба»	21	8	6	7	24-25	30
10.	«Заря»	22	7	6	9	29-30	27
11.	«Нефтяник»	22	7	0	15	20-57	21
12.	«Астрахань»	21	5	5	11	23-34	20
13.	«Ангушт»	21	4	4	13	10-23	16
14.	«Динамо-2» Мх	22	3	5	14	19-40	14
15.	**«Чайка-М»**	**22**	**4**	**2**	**16**	**19-47**	**14**

Редактор нэхъыщхьэ
ЖЫЛАСЭ Заурбэч

РЕДКОЛЛЕГИЕМ ХЭТХЭР:

ЖьэкIэмыхъу Маринэ *(унафэщI-редактор),* **Ширдий Маринэ** *(унафэщI-редактор),* **Къаншокъуэ Эллэ** *(жэуап зыхь секретарь),* **Къардэн Маритэ, Къумахуэ Аслъэн, НэщIэпыджэ Замирэ, Чэрим Мариннэ, ЩхьэщэмыщI Изэ.**

ТЕЛЕФОНХЭР:

редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; унафэщI-редакторхэм 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-75-78; секретариатым - 42-22-66.
КЪУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ IуэхухэмкIэ - 42-22-88, 42-22-86; къуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 42-57-59; щэнхабзэмкIэ - 42-75-36; егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ - 40-15-31; хьыбарыщIэхэмрэ спортымкIэ - 42-22-89; хабзэхъумэ IэнатIэхэм ядэлэжьэнымкIэ - 42-60-53; зэдэзэкIакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-22-66; компьютер IэнатIэм - 42-26-41; сурэттеххэм - 42-63-64.

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ IуэхущIапIэм ятхащ ПИ № ТУ07-00117-м щIэту.

КъыдэзыгъэкIхэмрэ редакцэмрэ я хэщIапIэр: 360030, КъБР, Налшык къалэ, Ленинным и уэрам, 5

Индексыр П 5894
Тиражыр 1.114
Заказыр №1.974
12+

Теддзэ тхыгъэхэм къыщыхьа бжыгъэхэм, къыщаIэта Iуэхугъуэхэм я пэжагъымкIэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Iуэху еплъыкIэр зэтехуэ зэпыту щыткъым.

Газетыр Iэ тезыдзахэм яхуэхьыныр и пщэ дэлъщ КъБР-м федеральнэ пощт зэпыщIэныгъэхэмкIэ и управленэм.
Тел.: 76-01-28, 76-01-10

МЫ КЪЫДЭКIЫГЪУЭМ ЕЛЭЖЬАХЭЩ:

жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ **Джатокъуэ Залинэ,** *корректорхэу* **Щоджэн Иннэ** *(2, 3-нэ нап.),* **Нэужьокъуэ Заирэ** *(1, 4-нэ нап.).*
КомпьютеркIэ газетым и теплъэр ящIащ **Мэлбахъуэ Анжелэ, Щомахуэ Марианнэ.**
Сурэтхэм елэжьар **Бицу Жаннэщ.**

«Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ.

357600, Ставрополь край, ЕсэнтIыгу къалэ, Никольскэ уэрам, 5-А

Газетым Iэ традзэн хуейщ сыхьэт 20-м, щытрадзар сыхьэт 20.00-рщ.

Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдокI.